

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., évfolyamra 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

A Desewffyek.

Hazánk főnemesei közül csak kevesen dicsekedhetnek, hogy ősük tanuja volt, mikép esküdött a honkeresésre induló nemzet hét kapitánya hűséget Álmosnak, s hogy látta, mint emelték fel az új hont kivivott hősök főbbjei a mai Pusztá-Szeren pajzsaikra Árpádot.

A Desewffyek őse mind e két nagy nemzeti ünnepen jelen volt, mert kétségtelenül be van bizonyítva, hogy Tomisabától, Árpád legjelesebb vitézei egyikétől, származott azon Desső (Desislaus), ki Géza fejedelem s István korában élt, s a bolgárok elleni harcban, nevezetesen Belgrád ostroma alatt, fényes érdemeket szerezvén, ezek jutalmaul Pozsegamegyében nagy terjedelmű javakat nyert.

Desső egy volt azon főurak közül, kik levitték a székesfehérvári sirboltba az első király hideg tetemeit, s igen agg lehetett, midőn élni megszűnt.

Tőle származtak a Losonczyak, a losonczy Bánffyok, a czecei Vasok, s a Desewffyok, nevezetesen e két utóbbi család közvetlenül jó le azon Desső nevű utódjától, ki nagylelkű önfeláldozása által az oláhországi havasok közt megmenté Róbert Károly életét.

Annak emlékeül, hogy ez alkalommal elveszté jobb karját, viselik maiglan is a kardot tartó kart címerükben a Desewffyok.

Desső unokája (János fia), Desső Csepregen lakott Pozsegamegyében, s csepregi Dessőnek nevezte magát, de fia már felvette a Desewffy nevet, s tőle jó le egyenes vonalban a jelenleg grófi s nemesi ágban virágzó Desewffy család, mely azzal dicsekedhetik, hogy nincs hazánkban egyetlen család sem, melynek ősei közül többen viseltek volna fő katonai méltóságokat, s többen vértettek volna el a királyért s hazáért. Ugyanis nem számítva a régibb kor hőseit, csak azóta, hogy rendes csapatok védik a trónt s országot, 12 Desewffy tábornoki, 20 ezredesi méltóságot viselt; mindössze 22 vértett el a csatamezőn, kik közül különböző időszakokban 9 Prága alatt mult ki hős halállal.

Valamint minden korban hősi

babért arattak a Tomisaba utódok, úgy minden időszakban leltünk egy-egy Desewffyt, ki a polgári pályán szerzett fényes érdemeket, s legújabb multunkban is mint irodalmunk kifejlődése s nemzeti közéletünk tevékeny tényezői tűnnek elő, Jósef s fia Emil, a magyar tudós társaság jelenlegi köztiszteletű elnöke s a nemzet általános fájdmára korán elhunyt lángeszű Aurél. *)

Bárhon nyissuk fel történetkönyvünket, minden időben a hon legjelesebbjei közt találjuk a Desewffyeket, kik mind az Anjouk, mind Zsigmond, neje s unokája s Ulászló uralkodása alatt s a dicső Hunyady-korban is a legbátrabb hősök közt tündököltek.

Nevezetesen István Mátyás korában vitézkedett, fia pedig Ferencs, ki pozsegai főispán volt, Ulászló király korában nemcsak a csatamezőn szerzett fényes érdemeket, hanem az országos rendek munkálataiban s tanácskozmányaiban is tevékeny részt vett, s ezen s több más érdemeiért többek közt azzal jutalmaztatott meg,

Ulászló által, hogy jogot nyert a király saját családi címerét, a fehér sast, viselhetni címerében.

Fiai közül György, Miklós, László, István, Ferencs a hadi pályán tündököltek, s azon korban, midőn a főrend többsége visszaélvén a király téltenségével, csak saját érdekeit hajhászva, elmulasztá a honvédelem szent kötelességét, nem osztották az oligarcha pártnak hazánk későbbi szerencsétlenségét okozott bűnét, előbb Corvin János, a dicső király méltatlanul elmellőzött fia, később pedig Beriszló bán, Erdődy, Keglevich s Tomori zászlói alatt védték a napról napra nagyobb veszedelem által fenyegetett határt s végvárat.

Istánt kivéve, a csatamezőn vértettek el, nevezetesen György, Miklós Mohácsnál, Ferencs a palásti mezőn, László pedig N.-Váradnál.

János, szintén Ferencs fia, már ifjú évei óta arra jelöltetett ki atyja által, hogy a trón s nemzet közös érdekeit védve s a hű jobbagy s alkotmányos honpolgár kötelességeit a közérdekben egyesítve, szolgáljon hazájának. Tökéletesen megfélelve

DESEWFFY JÁNOS.

*) D. Aurél arcképét l. a V. U. 1858. évfolyamában.

szép hivatásának, a *Bornemissa*-párt legtevékenyebb tagjai egyike volt, de fájdalom! nem részesülhetett az örömben, hogy jobbra fordulni láthassa az ország szerencsétlen körülményeit, melyek a mohácsi veszedelmet születték.

A pozsegamegyei főispánság 1525. elején örökös joggal ruháztatván reá s utódaira, a nemzeti csapást megelőző hónapokat megyéjében tölté, s összegyűjtött fegyveresekkel Frangepán seregéhez csatlakozván, ilykép nem vett részt a mohácsi csatában, mely után Ferdinánd mellett nyilatkozott s Szapolyay többszöri csábító ígéretei mellett is hű maradt adott szavához. Ferdinánd a kincstári ügyekhez alkalmazta s többször igen fontos követésekre használta; nevezetesen 1544. évben a budai basához Jahaja-Oglihoz küldte, hogy megnyerje a béke közbenjárójaul, s a mint később megkötöttén a béke, ennek daczára is Pápa s Tata közt dulásokat tön Velidsán a székesfehérvári bég, és Ratkay s Telekessy pápai s veszprémi kapitányok e miatt véres boszút álltak rajta: nehogy a budai főbasa e miatt szintén duló kirontást tegyen, vagy épen fegyverre szólítson valamennyi magyarországi basát s béget, Ferdinánd ismét őt küldötte Budára Kusim basához. E küldetésében is szerencsésen járt el, mert Kusim, ki mély beszédűnek nevezte, megígérte, hogy el fogja tiltani a béke megháborítását, s képviselőket küldend Hatvanba, hogy ott a király küldöttjeivel értekezve, elintézzék a fenforgó viszályokat.

Mivel az, ha a budai basa nem engeszteltetik ki, több vidék feldulását eredményezte, sőt a béke megszűnését is szülhette volna: Desseffy igen fontos szolgálatot tett nemzetének, hogy a kiengeztelés munkáját, kiküldetését szerencsésen végezte. Ezután Pozsonyba tért vissza, hol mint a kincstár elnöke elkövetett mindent, hogy minél inkább szaporítván az államjövédelmet, annál kevesebb terhet kelljen a nemzetre róni, később királyi főudvarmester-czimet nyert, s végre országbíró lett, s mint ez fejezvéni be érdeműs életpályáját, végintézete következtében ugyanott a ferencziek zárdájában temettetett el. Ezen Desseffy Jánosnak, ki a családnak itt Magyarországon mint egy második alapítója lön, arczképét közöljük ma.

Szűkre levén szorítva itt a tér, csak felületesen s futólag adhatjuk elő a 16, 17, s 18 századokban élt *Desseffy*ek sok oldalú érdemeit, — de azt még sem hagyhatjuk említetlenül, hogy *Miklós*, ki tevékeny részt vön II-ik Rákóczy fölkelésében, később Franciaországba vándorolt ki, hol fia *Károly-Mária*, lovassági tábornok s a Szt. Lélek s Sz. Lajos rendek lovagja lett.

Gyermekei azonban visszatértek ősi honukba, s a legidősebb, *Tamás*, mint a Lichtenstein lovasezred ezredese hullt el 1804. Casano mellett; — *Sándor* pedig s *László* a költő, mindketten a toulai francia káptalan kanonokjai, — csendes visszavonulásban éltek, — amaz Pozsonyban, ez N. Szombatban (ez utóbbi 1821. halt meg). Testvéreik, *Ferencs* s *Lajos*, ismét visszamentek Franciaországba, s ott most is katonai szolgálatot viselnek, nevezetesen az idősebb ezredes, az ifjabb pedig őrnagy.

Meg kell még említenünk *István*t, a jeles bajnokot s lovasságvezért is, ki igen ifjontan vön részt Bocskay fölkelésében, s vakmerő hajduival egészen Bécs faláig száguldott. Később kivándorolván, honából, csak 30 év múlva tért vissza, s bár már túlélte napjai javát, azonnal a cs. kir. hadseregbe lépett. — Megnyervén Pálffy Miklós szeretetét, lovassági csapatvezérré lön, s mint ilyen, eldöntő részt vön a párkányi s Buda alatti diadalokban, s a midőn sikerrel végződött a hon fővárának ostroma, az első közt volt fenn a bástyán. — A budai diadal után is Pálffy oldala mellett maradván, mint a mai 3-ik számú huszárezred tulajdonosa Jenő sayoyai herczeg legjelesebb alvezérei közé tartozott. — A zentai csatát ő s Pálffy kezdték meg, s ketten tettek legtöbbet a fényes diadal kivívására, valamint a pétervári s belgrádi diadalmaknál is lovasaikat s illetőleg őket illette a főérem, mert mindkét alkalommal ők vezérelték a csata sorsát eldöntő lovassági rohamokat. Résztvett még azon háboruban is, melynek győzelmei által mentetett meg Mária Terézia roskadozó trónja. Nevezetesen mint főtényező működött Nádasdy Ferencz ama bátor merénye kivitelében, midőn a majdnem legyőzhetlen erő által védelmezett Rajnán átvezérelte a királyné diadalmas seregeit. — Ezen győzelmet, mely 1744. jul. 1-én történt, azonban nem soká élte tul; mert még azon évben meghalt. — Az ő nevével viselte a 3-ik huszárezred, valamint Imre, ki szintén altábornagyi rangot viselt, a 8-ik

huszárezred tulajdonosa, s kora legkitünőbb bajnokainak egyike volt.

A Terézia korabeli hadakban általában halomra aratták a győzelmi babérokat a Desseffyék, kik közül *Endrét*, az ezredes, maga Fridrik porosz király is nagy dicsérettel emlegeti munkájában, melyet hadjáratairól irt. *Tamás*, ki a felkelő nemesség ezredese volt, szintén diadalról diadalra szállt, több győzelem kivívására eldöntőleg hatott, s a királyné hadserege legjelesebb bajnokai közt fényelt. *József*, a ki 1744. lovassági tábornok volt, 1746. egy vakmerő hadi merény alkalmával esett el, mint szintén hősi halállal mult ki fia *Ferencs* is, ki ezredében törzstiszt volt.

Az épen említett *József* bárói rangról grófirra emeltetett, és hasonló kitüntetésben részesült a fennebb dicsőített István unokája *Sámuel* is, ki Sáros főispánja volt. — Ez a grófi rangot, 1775-ben nyerte, s az ő unokája (István fia) volt a híres *József* gróf, kit már főlebb említettünk. Kazinczy F. kortársa s benső barátja volt ő; róla még tüzetesen fog szólani máskor a Vasárnapi Ujság, most csak annyit, hogy e jeles férfiú nemzetünk újraéledése korában az 1795., 1802., 1805., 1811., s 1825. országgyűléseken mint Sáros, Szabolcs, majd Zemplénmegyék követe, s mint író, egyiránt kitünő érdemeket szerzett, a századunkbeli legtudományosabb s legmagyarabb főurak közt tündöklött, s mint ember is a legszeretreméltóbb s legtiszteltebb egyéniségek közé tartozott, ő volt a korán hunyt, lángeszű *Aurél*, s a mostani akadémiai elnök *Emil* és *Marczel* grófok, s a ritka műveltségű s szivnemességű *Virginia* grófhölgy atyja.

S valamint a mágnási ág szakadatlan láncolatban hazafiúi tiszteletet érdemlő férfiakban volt gazdag, ugy a nemesi ágak ivadékai közt is, — egész a legújabb időkig — a szó legnemesebb értelmében vett honfiak egész csoportozatával találkozunk. Joggal mondhatjuk el, hogy az ősi törzs, melynek gyökei elődeink ázsiai hazájában kell keresnünk, minden ága-bogaiban dús csemetéket termett.

A Desseffy család tagjai ma, mágnási, nemesi ágakon, hazánk több vidékein laknak, nevezetesen Szabolcsban, Sárosban, Abaujban s Nógrádban, mely utóbbi megyében 1848. előtt multunk kitünőbb egyéniségei közé tartoztak *Jób* és *Ottó* — az abauji ág ivadéka volt, hogy többeket ne említsünk, *Arisztid*.

R—y G—v.

Csaba vezér.

— Székely ősrége. —

Az Elborús bércze alatt,
Kaukázus hegy tövénél;
Karbunkulus koporsóban —
Ottan alszik Csaba vezér.

Hamvaira az öreg bércz
Mint siroszlop ugy nehezül;
Odvás gránit-homlokán bus
Ezredévének szelleme ül.

Elborúsról szállong egy sas
Föl, a magas föllegekbe, —
Az a sas a lég királya,
Az a sas a — Csaba lelke!

Alszik a hős; nagy, mély álom
Nyomja lankaft szempilláját . . .
S várja, várja elszállt lelkét:
A turult, a lég királyát . . .

Várja, várja századokig . . .
Hőféhér lesz nagy szakála;
S mint szakála fehéredik:
Ugy sötétül hosszú álma.

Tüzfényben ég a Hargita,
Jajgat egész Székelyország . . .
Ősi földén értt kalászit
Ellen-patkók eltapossák.

Ifjat, férfit fegyver emészt;
Bár tizet öl: új tiz kerül . . .
Ah, a szüzet ki menti meg
Bitor rablók körme közül?!

„Oh én lelkem: turulmadár!
Vetkőzd le már alakodat!
Jövel ismét kebelembe, —
Keresd föl már ó lakodat!“

De a sas nem hallgat rája, —
Szállong tenn a felhők felett,
S éles, villámszemeivel
Kémleli a fényes eget . . .

Attila ül fönn az égben
— Hős, Csabának édes atyja —
Úl a gönczöl-szekerében,
Lángfutását igazgatja . . .

Ő rá néz a turulmadár,
Őt tekinti sasszemével;
S titkos éjjel nagy dolgokról
Tanakodik szellemével . . .

Attilának parancsára
Szállhat csak a koporsóba:
Addig Csaba nyugodalmát
Büvös álom tartja, ója. —

El kell vesznünk hun-utódok!!
— Vértül veres az Olt vize . . .
Ugy fut lelke-szakadottan
A Dunába, a tengerbe.

A tengeren hús szél süvölt . . .
Vidd el bünkat szél, sebesen!
Mondd a zordon Elborúsnak:
Omlék az Olt vér-veresen!

Mondd a zordon Elborúsna;
Mondd az Elborús sasának:
Vészben jajgat Székelyország!
Vége a szent ősi hazának!

Szállt a szél, — és vitte a hirt;
És a hírnek hallatára:
Zúgni kezdtek a vadedők,
Ronggett a bérez minden fája.

Majd a szirt is megrázkódott —
Ketté-nyilván sziklakeble:
S mély öléből hős Csabának
Koporsóját kivette . . .

A turul is hallva a hirt —
Attilához szállt az égbe:
Hős atyám, dicső királyom,
Nemzedetnek vége — vége! . . .

„Menj, öltözz testet; harcsoj és győzz;
S nem veszend el ősi népem!“
Száll a turul . . . Csaba ébred, —
S lelket érez lángszívében.

De a szél még tovább siet:
Hol Araltó habzik, árad —
Ősi honnak tég fenyérin
Általjárja a sík tájat.

Végig süvölt az Araltó
Hullámozó habja felett
Mint Hadúrnak harsonája:
Keljetez föl! Ébredjetez!

S csak, midőn már ur a székely,
És parancsol völgynek, térnek:
Meggpihenni sirjaikba,
Ujra vissza akkor térnek.

Szunnyad a hős ó sirjában . . .
Megint száll a turulmadár;
Karbunkulus koporsóban
Ujra alszik jó Csaba már.

S im, a sárga part homokján
— Ott ki szunnyad ó sírokban —
Száz ezer jó hún levente
Lábra kél, és lóra dobban . . .

Csaba vezér habsörényes
Hattyuméne jár előttök:
Kardjaiktól villog az ég,
Zúgásoktól a vén föld nyög . . .

S felrobognak a mennyország
Szép utára: a tejútra, —
A mely hősizin gyöngyszemekkel
Mint kövecscsel van kirakva.

S a mint szállnak: nyomdokukban
Sok szép csillag hull a földre . . .
Hulló-csillag: hófehér gyöngy —
A tejút lepergett gyöngye.

S mennek, mennek . . . mig elérve
A borongó Hargitára:
Sziklaormán ott leszállnak —
Zúdulván vad vész-csatára.

Sujt a szablya szellem-kézben,
Holtra réműl, hull az ellen . . .
És vagy elfut, avagy elvesz:
Mig a kard hüvelybe zörren.

Ekkép vinak győzödelmet
Hős Csabával a hun-árnyak:
Kik még a mély sír alul is
A hont védni visszajárnak.

Alszik század évek óta —
Oly soká tart bűvös álma . . .
S jó székely nép, eljövését
Mindig várja, mindig várja . . .
Thali Kálmán.

Az időjárásról. Jelesen Herschell szabályairól.

(Folytatás.)

Legelsőben is lássuk, hogy a holdváltásai egész folyamata alatt melyik napra esik több, melyikre kevesebb *esős nap*? (T. i. oly nap, melyen nagyobb vagy kisebb-szerű eső esett, habár csak permete is).

Karlsruheban 30, Strassburgban 27, és Párisban 29. évben s kis különbséggel azon egy korban tett időjárási jegyzetekből összeállított ime táblácska megmutatja a holdváltás minden napja közlő hány volt esős. Vagyis más szóval, az ezen helyeken s években összesen 12558-ra menő esős napok, miképp osztakoztak a holdváltás 30 napjain. Az ujhold napja van elsőnek nevezve.

Hold napjai.	Esős napok száma.	Hold napjai.	Esős napok száma.
1	418	16	388
2	435	17	407
3	420	18	427
4	397	19	401
5	434	20	435
6	407	21	407
7	408	22	383
8	423	23	412
9	435	24	393
10	467	25	405
11	458	26	399
12	460	27	403
13	490	28	374
14	441	29	399
15	415	30	417

Ezen számokra tekintve, nem lehet azonnal mondani, hogy valami példás rendet mutatnának. Gondosabban szemlélve azonban fedezhetünk fel némimémi szabályosságot bennök. Elsőben is, az esős napok legnagyobb száma (490) kis közzel holdtölte előttre

esik; a legkisebb szám (374) pedig szint oly formán ujhold előtt; miszerint az aránylag legnedvesebb és legszárazabb idő között egy fél hónap vagy helyesben holdjárás (lunatio), a különbség. Azt is veszzük észre továbbá, hogy a nagyobb számok inkább a növekedő hold napjaira, a kisebbek az apadó holdéira jutnak. Amazok közt ugyanis csak egy van 3 százas, ez is közel a 4 százhoz; emezek közt 3 százas szám hat van, s a négyszázasok nagyobbára kevéssel haladják meg a négyszázat. Még aprólékosb számításal azt is ki-puhatolhatni, hogy arra a hétre esik legtöbb esős nap, a melynek középső napja a hold 11-dik napja (körülbelül első negyedből hold töltéig); legkevesebb pedig arra, melynek közepe a hold 5. napja. A különbség igaz, hogy nem nagy. A 12,558 esős napot a hold 30 napjaira egyenlőleg felosztva 419 jutna egynek-egynek, akár holdváltás napja legyen, akár sem, a kijelölt maximum (490) hát csak 71-gyel több, s a minimum (374) csupán 45-tel kevesebb. Hetekre osztva pedig, egy hétre 2910 esős nap jutna, a mondott legesősebre 3174, s a legszárazabbra 2769. Különbség amott 264, itt 141. — Nem elég arra, hogy a holdváltásoktól oly sokat várók vérmes reményeit táplálja; sem, hogy Theophrastus „rendszerint“-jét igazolja; sem végre arra, hogy csak némileg is biztos időjárási jóslatokat lehessen alapítani reája. Tegyük egy hasonlatot. Ha egy lotteria játékból, melyben 120 sors közül csak egy nyerhetne, A-nak 4 sorsa, B-nek meg három volna, világos, hogy A-nak valamivel több reménye volna, hogy talán nyerni fog, mint B-nek. De azért még is, lehet, hogy B. nyer, vagy hogy egyikök sorsa sem jö ki. Mintegy ily előnyben volna az, a ki fogadna, hogy p. o. a jövő augusztus 10-dikén, mint az ujhold 13. napján eső lesz, azzal szembe, a ki ugyanazon hó 25-dikére, mint a holdváltás 28. napjára fogadna. És még ezen kis előnyt is, mely a holdnak bár az eddig ismert természeti erőkből és törvényekből ki nem magyarázható befolyását megállapítaná, megengedni vitatás nélkül a természetvizsgálók nem hajlandók. Hátha — úgy mondanak — az évek csak azon csoportjának, melyet a fölebbiek szerint a számításba fölvettek, sajátja az, hogy a hold változásainak épen azon bizonyos napjai és szakaszai legyenek esősebbek mint mások? Hátha, más éveket, más csoportokat véve fel, másképp ütne ki az eredmény is? Ezen ellenvetésre Schabler, ki nagy szorgalommal készítgetett a fölebb közlötthez hasonló összeállításokat, azzal felelt, hogy az évek sorát kisebb csoportokra szabdalta, s úgy is a már mondot-takhoz hasonló szabályszerűség mutatkozott. Hasonlóképp el van némileg oszlatva az a kétség is, hogy hátha más helyeken tett észrevételek más rendet és kapcsolatot mutatnának a hold napjai és az esős napok száma közt? Lám a mi táblácskánk Karlsruhe, Strassburgra és Párisra vonatkozik; Schubler Münchenben, (1781—1788), Stuttgartban (1809—12) és Augsburgban (1813—29) tett jegyzetek szerint állította össze a táblácskát és nála is a maximum holdtölte előtt kevesre, a minimum az utolsó negyed után esik s a növekedő hold alatt az esős napok száma meghaladja az apadó hold alattiakat. Pilgram Bécsben hasonló vizsgálatokat tevéen a mult század végén, azt hozta ki, hogy száz észrevételt tevéen minden holdváltásról,

az ujholdra jutott . . . . . 26 esőzés;
az első és utolsó negyedre egyiket a másikba vetve . . . 25 „
a holdtöltére . . . . . 29 „

miképpfogva, hogy a holdváltásai és az esőzések száma közt némi kapcsolat vagy egymástól való függés létezik, tagadni bajos volna. Valószínű ugyan, hogy ezen rend és kapcsolat a föld különböző részeiben más-másképp nyilatkozik. Pl Montpellierben, déli Franciaországban Poitevin összeállítása szerint.

Ujholdra . . . . . 1 esős; 3 esőtlen nap esik.
Első negyedre . . . 1 „ 6 „ „ „
Holdtöltére . . . . 1 „ 4 „ „ „
Utolsó negyedre . . 1 „ 3 „ „ „

Látnivaló, hogy ezen számok, a némethoniakkal nem egyeznek, mert az ujholdat és utolsó negyedet mutatják legesősebbeknek. Gasparin ugyancsak déli Franciaországban Orange (Oránia) városkában tett észrevételekből és összeállításokból azt hozza ki, hogy ott a minimum az ujhold előtti napra, tehát más helyekkel jörendin megegyezőleg esik; de a maximum holdtölte után harmad napra, holott Párisban s délnyugati Némethonban holdtölte előtt van a legtöbb esős nap. Ellenben a növekedő és apadó hold között ő is azon különbséget találta; csak hogy az időszakok határait kissé elmozdítja. Az esősebb szakot ugyanis ujhold után a negyed

napon kezdi s holdtölte után negyed napon végzi; a szárazabbat innen kezdve megint ujh. után 4-ed nappal végzi.

A más helyeken tett észleletek és számítások tehát a hold változásai némi befolyásáról táplált, és a némethoniak által erősített hitet igen kevésbé alkalmasak megrendíteni. Ellenben támogatják még a következő összeállítások.

Párisban 1804—1832-ig 359 holdjárás (lunatio) alatt 14776 millimetryi, Strassburgban 1806—1832-ig 333 holdjárás alatt 18757 millimetryi eső esvén, ezeknek összege (33533 mm.) a holdjárás különböző napjaira következőleg oszlott fel:

Holdnapja.	Esőmennyiség.	Holdnapja.	Esőmennyiség.
1	1081	16	1123
2	1246	17	1057
3	1116	18	1212
4	1218	19	916
5	1226	20	1114
6	994	21	1194
7	972	22	1085
8	1158	23	1150
9	1277	24	1012
10	1226	25	988
11	1277	26	1104
12	1283	27	1035
13	1195	28	817
14	1328	29	1103
15	972	30	1054 *)

Bármily szeszélyesen látszódnak is egymásután következni ezen számok, annyi szabályosságot mégis láthatni bennök, hogy a maximum a 14-dik napra, a minimum a 28-ikra esik, és így amaz csak egy nappal későbbre mint a legesősebb nap, emez pedig éppen arra, a melyre az e-
lébbi táblácskában a legkevésbé esős. Tökéletesen egyeznek pedig abban, hogy az esőmennyiségre nézve is a növekedő hold időszaka meghaladja az apadó holdét. A maximum a minimumhoz itt abban az arányban van, mint 5 : 3; (amott 4 : 3 vala); a növekedő hold időszakában esőmennyisége megint úgy van az apadó hold idejébeli esőmennyiséghez mint 10 a 9 hez.

Diocletian császár palotájának romjai Spalatóban.

Az Adriai tenger keleti partja, Dalmátország, azon föld, melyért ősi királyaink alatt a magyar vér bőven omlott. Árpád törzséből származó királyaink már ismerék azon kereskedelmi és politikai szabályt: „hogy a tenger az, mely az uralmat biztosítja“ s ezért a messze kiterjedő partvidékekkel és számos alkalmas kikötővel bíró Dalmátországot azon kor legelső tengeri hatalmával, a Velencei köztársasággal minduntalan harcot kénytelenítették állni. Örökre emlékeztet a küzdelmek fejlődtek ki, mert egy részről a harcias jellemű s vitéz bátorsággal megáldott magyar védelmezé az elfoglalt parti városokat, másfelől a hajóhaddal rendelkezhető Velencei összegyűjtött seregeit a legalkalmasabb helyen és időben szállíthatta partra.

Dalmátország legrégebb s egykor fővárosa Spalato vagy Spalatro, az északra dél nyugot irányában vonuló partvidéknek éppen közepe táján fekszik. Az ősrégék szerint a várost Hercules fia alapította, Titus, a ki sz. Pál apostol tanítványa volt, s a kihez az apostol az újtestamentum könyvei közé számlált *levelét* is írta, Spalatóban telepedett le, itt állítja fel püspöki székhét.

Itt, ezen ősi dicsőséggel koronázott városban láthatók azon egyszerű palota romjai, melyet egykor a keresztyénség ama híres üldözője, Diocletian római császár épített. A város egykor Salona nevet viselt, de midőn a

vidék tiszta levegője és egészséges forrásai miatt Diocletian császár ide építetett palotáját, a latin *palatium* szóból a nép ajkán a Spalato elnevezés szokásba jött.

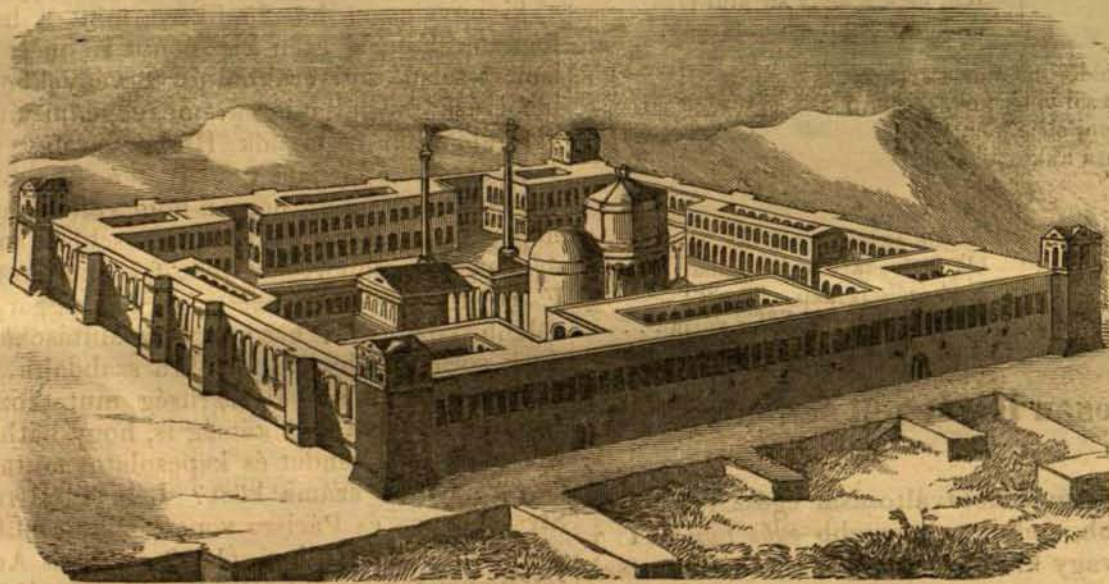
640. évben az *avarok* Pannoniából eltörve, a palotát elpusztították, de a rombolók elvonultával a lakosok visszajövének s a palota falai között menedéket találván, a gyönyörű márvány-csarnokokat különféle melléképületekkel megtoldva eredeti formájából kivetkőztették.

A város fekvése igen festői. A tenger felől tekintve, a háttérben kopár sziklatömegek tornyosulnak, míg a völgyben a legnyájásabb paradicsomi táj fejlődik ki, a hol Görögország és Nápoly növényei, s a déli tartományok gyümölcszeinek több neme biztosan tenyészik. Azonban a város belseje nem felel meg a várakozásnak, az utozák felette szűkek, rendetlenek s részben igen szennyesek. A forgalom jelentékeny, mert itt a török-olasz kereskedelem gyűlpontján, távol tartományok tarka népei sereglenek össze, és terményeiket s gyártmányaikat kicserélik. A szomszéd török városokból pisztolyokkal és késekkel fegyverkezett kalmárok érkeznek a városba; a *triesti* kereskedők széles karimájú szalma kalapot viselnek, hogy az ember azt hinné róluk, most érkeztek Nyugat-Indiáról, az ültetvények öröknyárral dicsekvő országából. A *montenegrói* félvad lakosok a vidék slávfajú népeivel vegyülnek össze, míg a város polgárai nyelvben és viseletben az olasz mivelttség előnyeit tevék sajátukká.

Diocletian császár egykori márványpalotája tökéletes négyszög alakot képezett, melynek mindenik oldala 705 láb hosszú volt. Ezenkívül az egész tornyokkal ékesített és erősségül szolgáló falakkal volt kerítve, a mint ezt a földben megmaradt alapok bizonyítják. A palota belseje mindennel el volt látva, a mi csak egy hatalmas római császár kényelmeit és fényűzési igényeit kielégíthet. Hűs szobák, oszlopos csarnokok, fürdők és elfogadó-termek egy-
másután következtek; a könyvtár helyét ma is mutogatják.

A lakosztályok kivétel nélkül a roppant négyszög belsejében voltak. A földszinten kifelé nem volt szükség ablakokra. A külső fal roppant négyszögű durva kövekből, a belső részek s az udvarra eső csarnokok a legszebb fehér márványból épültek. Közepén két oszlopon szobrok állottak, ugyanitt oszlopos tornác kötö össze a templomot a fürdő termekkel, mik az egykori római császárok palotáinak legszebb s legékesebb mellőzhetlen részeit alkoták.

E dicső építmény részben még ma is fenn áll, sőt újabb intézkedések is történtek, nehogy a hajdankor e becses maradványa végkép az idők viszontagságinak áldozatul essék. A régiségekkel foglalkozó tudósok a jelenben létező romok alakjából,

Diocletian hajdani palotája Spalatóban.

egybevetvén azt a leírásokkal, s összehasonlítva más azonkorbéli építményekkel, fáradságos vizsgálódások után, legalább a papíron előteremték a régi palota külső formáját. Rajzunk e munkálódás eredményét tünteti elénk: mert a valóságban e romok minden egykori nagyszerűségüket elveszték: a négyszögfalakból a város bástyái emelkedtek, az egykori pogány templom püspöki székes egyházzá alakított: az épület egyéb részeit mindenütt a falak mellé épített apró házak disztelenítik; a földszinti részeket gabona kereskedők tartják bérben, kik raktáraikat Odesszából érkező árukkal szokták megtölteni.

A hol a palota részei lakható állapotban vannak, a széles magas ablakokat befalazák, csak annyi nyílást hagytak szabadon, mint más polgári házaknál szokás. A széles udvarok ma már szűk, és egyenetlen utcákra osztott s apró házikókból álló városnegyedet képeznek.

A palota kapuin a bejárást homoktorlat s omladványkövek nehezítik. A legépebben megmaradt részek: a fenebb említett, s Jupiter-Aesculap tiszteletére emelt templom; a fürdőül szolgáló *rotunda*; s egy igen szép fehér márványból faragott oszlopos homlokzat (vestibulum.) Az építmény egyes faragványait külföldi muzeumokban is lehet találni.

A trencsényi vár.

Trencsény vára, mely hazánk egyik legbájosabb vidékét foglalja el a Vág partján, igen régi eredetű. Fennállott az már a magyarok bejövetele előtt, sőt eredetét a II. vagy IV. századra viszik fel. A monda szerint *Terentius* római császártól nyerte volna nevét, ki legelőször ütötte fel e sziklás hegyen sátorát, s hogy erősebb állása legyen, egy erős négyszögű tornyot építtetett, melyet még most is római régiségnek tartanak. — Később Szvatopluk, a híres

*) Egy bécsi hüvelyk csaknem pontosan 26 millimeter.

szláv fejedelem volt ura e vidéknek; midőn a magyarok bejöttek, ezen várat is bevették s megerősítették, de ők maguk nem szerették a lakást e hegyes vidéken; a mai ivadéknak pedig sokszor jut most eszébe, hogy nem ártott volna, ha az ősök ott is kissé jobban elterjedtek volna.

Az Árpád véreből származott királyok alatt Trencsén mindig a korona birtoka volt. III Endre, az utolsó Árpád, halála után a cseh Venczelt hívták meg a magyarok királyokul; s ekkor a trencsényi várban Csák Péter erősítette meg magát, elfoglalván a Vág forrásától annak Dunába szakadtáig fekvő földet, melyet Csák Mátéről (Péter fiáról) *Mátyus földének* neveztek. Csák Máté igen híres ember, ország nádora is lett Venczel pártján s a trencsényi várban több ideig fejedelmi pompájú udvart tartta, sőt pénzt is veretett.

Midőn a szicíliai Róbert Károly választatott meg királynak, akkor e vár ismét a király kezére került. Nagy Lajos sokszor mulatott a trencsényi várban, melyet élethosszára kincstárnokának, Bebek Györgynek ajándékozott. — Ennek halála után ismét királyi birtok lett. Zsigmond király a várat Stibor erdélyi vajdának ajándékozta, s ez magát Csák Máté példájára szintén Trencsényi grófnak s a Vág urának nevezte. Később a husszita hadjárat sulyát érezte. Giskra cseh hadai előtt Trencsén is megnyitá kapuit s itt védték magukat elhíresült alvezérei Komoróczy, Talafus és Axamithi Ulászló hadai ellen. Ez utóbbi Várnánál elesvén (1444), László lett a király, kinek védelmére jött be Giskra az országba, de most már ennek hódolni többé nem akart s bár Hunyady János legyőzte seregeit, de Trencsén birtokából Giskrát ki nem űzheté. Végre a 18 éves Mátyás király vetett véget Giskra garázdálkodásainak s Trencsén ismét királyi tulajdon lett. Itt jegyezte el Mátyás Podjebrád leányát, Katalint.

Később a trencsényi várra arany napok mosolyogtak. Zápolya István kezére kerülvén, ez a várat úgy kicsinosítatá, hogy még Visegrádot is felülmulata; márvány kápolna, szép és erős tornyok, pompás nagy kert, ezekkel szaporodtak a vár szépségei. Fogoly törökök által egy 76 öl mélységű kutat ásatott, mely egész a Vág színéig ment le. Zápolya leányát, Borbálát, itt jegyezte el Zsigmond lengyel király. I. Ferdinánd idejében Katzianer vezére ostromolta Trencsént, mit, miután a puskaporos tornyot fölvettetnie sikerült, végre be is vett. A feldult várat 1535-ben Thurzó Elek kapta. Midőn ezen család kihalt, a várat a Forgách-, később az Illésházy-család nyerte el; Illésházy István meg is ujítottá 1608-ban. A Bethlen Gábor alatt elfoglalt magyar korona itt tartatott egy pár hónapig 1621-ben. A 18. század elején Rákóczy ostromolta a várat, de siker nélkül. Később az Illésházy család elköltözött innen s a várat az idők viszontagságai végkép megrongálták. Az utolsó Illésházy a trencsényi várat az uradalommal együtt báró Sinának adta el, kinek az most tulajdona.

Régi római polgárok jellemvonásai.

II.

Caesar.

A mily mértékben felülemelkedett Caesar a közembereken éleknagysága által: ép oly mértékben nem volt ő sem ment az

emberi gyengeségektől; melyeknek leginkább azon emberek szoktak rabjai lenni, kik minden ohajtásaikat teljesülve látják.

A szerencse, mely őt életének majdnem minden mozzanataiban kísérte; a hizelgő dicsmagasztalások, melyekkel mindenfelől körül volt véve; és a szokatlan méltóságok, melyekkel őt a római nép felruházta: megrészegetik őt annyira, hogy nemcsak kicsinyes hiúság által hagyá magát elragadtatni, hanem a különben szabad rómaiakkal is megvető kevélységgel bánt.

Elkövetett ugyan mindent elleneinek teljes lefegyverzésére, és a rómaiak szeretetének megnyerésére; — nemcsak sok, előbbi ellensége életének megkegyelmezett: sőt néhányat, mint Brutust és Cassiust — a legtekintélyesebb hivatalokkal is felruházott. Helyreállítá Pompejusnak és Syllának bedőlt szobrait; nyilvános játékokat rendelt a nép mulattatására; gabonát osztatott ki a szűkölködők közt, és sok hasznos rendeletet hozott.

De mindemellett is, nem tudá oda vinni a dolgot, hogy növekedő kevélysége észrevétlen maradjon, hogy őt tyrannusnak ne tartsák, és hogy a honszerető rómaiak az elenyészett szabadság miatt ne szomorkodjanak, s azt megboszulni ne törekedjenek.

Másrészről ismét, maga is sok olyast követett el, mi által a kedélyeket még jobban felingerlé. Nem elégedett meg ugyanis az-

zal, hogy az ő utolsó spanyol hadjárata után a nagy Pompejus fiai felett győzelmet aratott, hanem a királyi czim után való hiru-törekvései által a nemesebb érzelmű rómaiak szívét is megsértette.

Hiába igyekezett e törekvését eltitkolni! A kicsinyelő bánás-mód, melyet a senatus és a néptribunok irányában mutatott; ezen nyilvánosan kiejtett szavai: „a köztársaság nem egyéb üres nénél;“ a Cleopatrávali bizalmas viszony, ki az előkelő rómaiakat mint alávaló rabszolgákat tekintette, elárulák lelkének titkos vágyait.

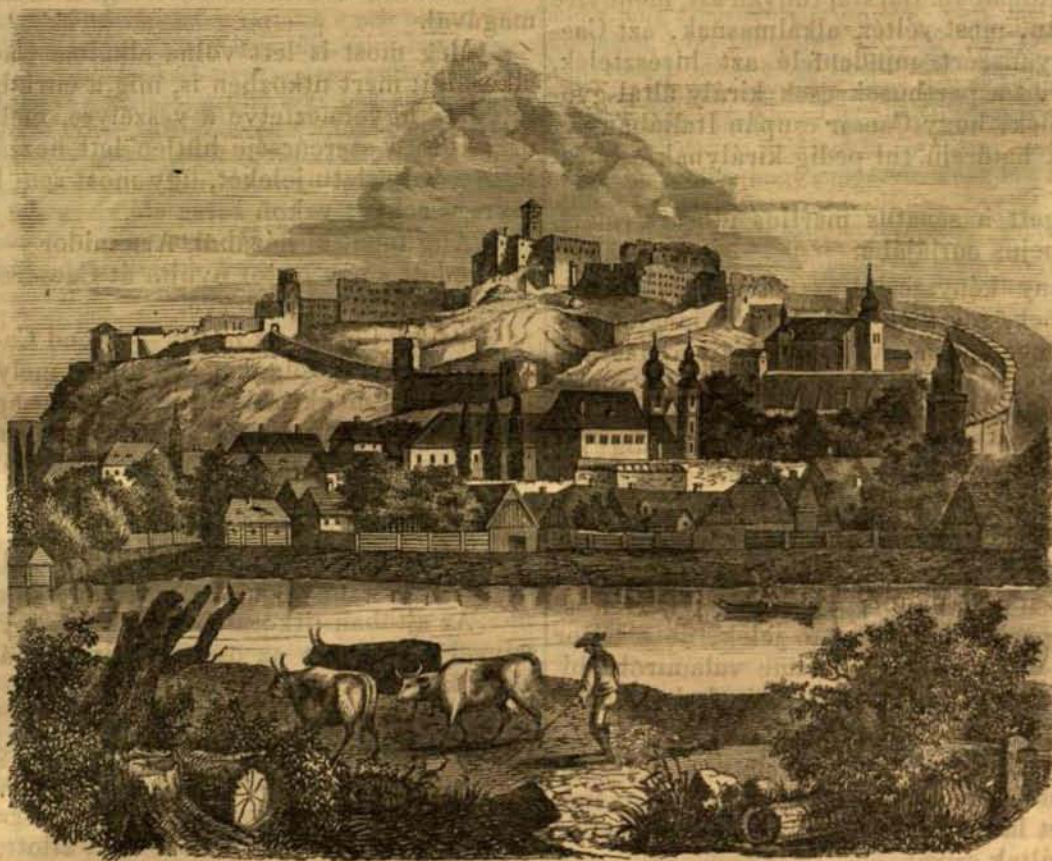
Vegyük már most össze az eddig elmondottakat, és könnyen megfogható lesz a körülmény: mikép lehetett Caesar egy titkos összeesküvés áldozatává.

Első keletkezésén ezen összeesküvésnek homály borítja ugyan, mégis nagyon valószínű, hogy Cajus Cassius volt annak indítója. — E férfiúnak, — ki már gyermekkorában kitűnt erő, ügyesség és szabadság-szeretete által — már egyszer szándoka volt Caesart meggyilkolni, de bizonyos okok megakadályozák őt a kivitelben.

Most azonban, midőn Caesar uralkodása mindig nyomasztóbb lett, újra elhatározá megölni Caesart, kinek életét és praetori méltóságát köszönheté.

De belátta nemsokára, hogy senkisésem fog hozzája csatlakozni, hacsak Marcus Brutus, Caesar kedvence — egy elismert becsületességű férfiú — hozzá nem állván, példájával másokat is buzdítani nem fog. Ugyanazért Cassius minden áron meg akarta őt nyerni. Majd papirszeletkéket tett annak praetori székébe, melyekre e szavak voltak írva: Brutus, te alszol, vagy te bizonyára nem vagy Brutus; — majd ismét az öregebb Brutus képszojrára irt ily szavakat: Oh csak te élhetnél most is, vagy csak egy a te utódaid közül hozzád hasonló lehetne!

Brutus sokáig határozatlan volt. Egyfelől a barátság és hála érzelme Caesarhoz csatolta, másfelől pedig nagy elődjének példája, saját haza- és szabadságszeretete az összeesküdtek sorába lépni ösztönzé. Végre is az utolsó határozó el magát. Példája gyorsan

A trencsényi vár.

hatott a többi rómaiakra. — Hatvan más — részint lekenyerezett, részint megkegyelmezett — barátai Caesarnak, léptek az összeesküdtek soraiba, kiknek fejei Brutus és Cassius voltak.

Caesarnak sejtelve sem volt az összeesküvés felől, mely életét fenyegeté. Kezdetben ugyan, midőn Spanyolországból utolszor visszatért, gyanakodó volt egy-egy személyek, mint az egész állam iránt. Azonban merész bátorsága, és természetes jószívűsége csakhamar eloszlaták gyanuját. Azon hitben, hogy kiméletelessége és jósága által minden ellenét megnyerte a maga részére; — testőrseregét is elbocsátá, maga pedig a Tiberis partján fekvő kertjeibe vonult, hol egyideig nyugodtan, gond nélkül élt Cleopatra társaságában.

De tevékeny szelleme a rég elnyerni czélzott uralkodás birtokában nem talált megnyugovást. Új foglalatosság után szomjazott, melynek eloltását csak a háboruban vélé találhatni. Elhatározta ugyan azért, először is a parthusokat legyőzni, azután a Caspiumi tó parthoszában a Kaukaszus körül elvezetni seregét, Scythiába beütni, és innen Sarmatián, Dácián, Germanián és Gallián át Italiába visszatérni.

E terv valószínűsítéséhez megtevé a szükséges előkészületeket. Tizenhat legiót és tizezer lovaskatonát Macedoniába küldött; a magistratus tagjainak meghagyta, hogy távolléte alatt örködjének hatalma és méltósága felett Rómában. Barátai tudván azt, mennyire igyekezik a királyi cím után, most vélték alkalmasnak, azt Caesarnak megszerezhetni. Ugyanazért mindenfelé azt híresztelék, hogy a Sybilla könyvei szerint a parthusok csak király által győzethetnek le; azért azt rendelék, hogy Caesar csupán Italiában neveztesse dictatornak, ennek határain túl pedig királynak czimeztessék.

Ennek kieszközölése végett a senatus martius idusára (mart. 15-ike) összehívott a Pompejus curiájába.

De épen ezen körülmény kényszeríté az összeesküdteket is sietésre, szándokuk kivitelének, idejének és helyének meghatározására. Eleinte nem tudtak megegyezni, vajjon Caesart a Marsmezőn, vagy a szent uton, vagy a játékszíni bemenetnél öljék-e meg? Most azonban elhatározzák, hogy ezt martius idusán, Pompejus curiájában az összegyűlt senatus előtt fogják végrehajtani, hogy ez által tettüknek ünnepélyességet és törvényszerűséget kölcsönözzenek.

Nagy volt az összeesküdtek száma és közel martius idusa, és mégis ugyanarra el volt a titok fátyolába burkolva, a mily szemlátomást rohant Caesar visszatarthatlanul — sorsa elé. Történetek ugyan — mint mondják — sokféle fenyegető jelek, de a bátor dictator nem félt semmitől, és ha volt is sejtelve valamiről: bizalma a nép szeretetében s megkegyelmezett elleneinek háladatoságában — mégis nagyobb volt, mint aggodalma.

Az akkori idők babonássága egész seregét látta a vészjósló jeleknek, melyek Caesar halálára vonatkoztak. Éjjel — mint mondják — borzasztó jelenségeket láttak az égen: a barmokban melyeket Caesar áldozott, nem találtak szívet.

Spurinna, augur, intette őt: őrizkedjél martius idusától!

Halála előtti napon egy ökörszemét láttak Pompejus curiájában ülni, mely sok más kisebb madarak által széjjel szagattatott.

Ezen nap estéjén Caesar — lovassága fővezérével — Lepidusnál vacsorált.

Mig ő néhány levél aláírásával volt elfoglalva, egy a vendégek közül azon kérdést tevő: *melyik a legjobb halál?* — *A váratlan, felelé gyorsan Caesar.*

A rákövetkező éjet a legnagyobb nyugtalanságban tölté. Egy rögtön zöreje felriasztá álmából, és a tisztán besugárzó holdvilágnál látja, hogy szobája ajtaja magától felnyílik, s hallá nejének Calpurniának álombani fájdalmas nyögéseit. Ez ugyanis azt álmodá, hogy férjét meggyilkolták és ő sirva tartá férje testét karjaiban.

Végre feltűnt martius idusának reggele. Calpurnia az elmúlt éj álmai miatt megrémülve, könyörge férjének, maradna idehaza, vagy legalább áldozatok által igyekezzék a történendőket kipuhatolni.

Ez megtörténvén, a papok ebből is ugyanazon szerencsétlen jeleket magyarázák ki.

Mindezek igen megtörték a dictatornak bátorságát. Nyugtalan lett. Marcus Antonius által a senatus gyűlést a mai napról felfüggeszté.

Az összeesküdtek ez alatt gyilokkal fölfegyverkezve Cassius házában összegyűlekedtek.

Cassius — mint mondják — ép e napon adá fiára a férfitól, és ezt régi szokás szerint a nép elé akarták állítani. Ugyanazért együtt mentek a forumra. Itt Brutus birói székébe ült mint városi praetor, és azon nyugodtsággal s meggondoltsággal kezelte hivatalát, mely neki mindig sajátja vala. E közben azon hírt hallja, hogy neje Porcia — ki az összeesküvés titkát tudta — félelem és rettegés miatt magán kívül van.

E hír megijeszté, a nélkül hogy kétségbeesett volna. Leszállott birói székéből és Pompejus curiájára ment.

Itt az összeesküdteket nagy félelemben találta. Azt hitték: el vannak árulva; s félelmök csak nagyobbodott, midőn hallák, hogy Caesar a gyűlést elnapoltatta. Belátták, hogy a legnagyobb veszély várokozik rájuk, ha Caesar e napot túléli.

E tudattól indítatva Decimus Brutus — egyike az összeesküdteknél — Caesarhoz ment, előadá neki, hogy az összegyűlt senatust a legnagyobb mértékben megsértené, ha azt szétmenni — és ha Calpurniának jobb álmai leendnek, ismét összegyűlni — parancsolná. „Menj legalább te magad, s személyesen oszlasd el a gyűlést” — tevő hozzá Brutus.

Caesar ellenkezett; de Brutusnak nem volt elég, hogy szavakkal unszolta, hanem kezénél fogva vezette Caesart akarata ellen magával.

Még most is lett volna alkalma Caesarnak a bizonyos halált elkerülni; mert utközben is, míg a curiába ment, különféleképp lön intve és figyelmeztetve a veszélyre, mely fenyegeté. Hanem az ő órája ütött, szerencséje hűtlen lett hozzá. Valamint előbb megvetette a baljóslatu jeleket, úgy most sem hallgatott a figyelmeztetésekre, s rohant vakon sorsa elé.

Alig ment ki házából, Artemidor — egy tudós görög — hozzá furakodott s egy iratot nyujta át Caesarnak, melyben az egész összeesküvés fel volt fedezve.

„Olvasd el ezt az iratot — mond Caesarnak — olvasd át rögtön, igen fontos dolgokat tartalmaz, melyek téged érdekelnek.”

Caesar megkísérelé átolvasni, de a nagy néptolongság miatt nem teheté, s olvasatlan vitte magával a curiába.

Nem messze már ettől, meglátá Spurinnát és nevetve mondá neki:

„Eljött martius idusa!”

„Eljött, de még nem mult el” — felelé Spurinna.

Ezt föl sem véve, ment Caesar a curiába.

Az ajtóban titkosan beszélt valamit Popilius Lenassal. Remegő szívvel nézték ezt az összeesküdtek, mármár azt hitték, hogy el vannak árulva.

Azonban félelmök alaptalan volt. Lenas csak egy kérelmet terjesztett elő Caesarnak, ki neki azt meg is adta, s szilárd lélekkel lépett uralkodói székébe, mely Pompejus szobrának lábánál állott.

Az összeesküdtek mind fenállva fogadják. Csak Trebonius nem volt köztök; ő a curia bemeneténél állott, Marcus Antonius, Caesar barátját várta, hogy őt valami hosszas beszélgetés által feltartóztassa, mivel ennek testi erejétől s lélekéberségétől legjobban félték.

Alig foglalta el székét Caesar, az összeesküdtek azonnal hozzá tolakodtak.

Első volt köztök Tullius Cimber, ki testvérének megkegyelmezéseért könyörgött.

A többi összeesküdtek is támogaták Cimbert kérelmeikkel. Caesar azonban ezen erőszakos követelés által felkedvetlenítve, megtagadá, vagy legalább más időre halasztá teljesítését.

Erre Cimber a dictator togáját megragadván, leszakítá azt vállairól.

„Hah, ez erőszakoskodás!” — kiálta Caesar.

És csakugyan ez jelül szolgált a megrohanásra, mert ugyanazon pillanatban kirántá törét Casca és Caesarnak nyakába dőfé. Azonban elvetemült tettének fontossága Cascat félelemmel tölté el; reszketett, midőn a szurást tevő, s a seb nem volt veszélyes.

Gyorsan felugrott székéről Caesar.

„Gazember, mit mivelél?” — kiálta, Cimbert eltaszítva magától, és Casca töre után nyulva — igyekezett megmenekülni.

De ebben a pillanatban egy más dőfés éri őt. A senatorok semmit sem tudva az összeesküdtek tervéről, a legnagyobb zavarba jöttek, s egynek sem volt bátorsága, Caesarnak segítségére menni.

E közben az összeesküdtek mindnyájan töreikhez nyultak, s oly dühvel rohantak Caesarra, hogy sokan a tolongás közt magukat sebztették meg.

Caesar átlátta, hogy nincs menekvés, bármint védelmezte is magát úgy a hogy birta.

Midőn pedig Marcus Brutust, legmeghittebb barátját, az összeesküdtek közt megpillantá, megtört lelki ereje; „Te is fiam Brutus!” — felkiálta, és ezután nem szolt többé egy szót sem, ha-

nem betakará magát togájába és nyugodtan szenvedé a gyilkdö-féseket.

A sok szurástól — melyek közt azonban csak egy volt halálos — átlukgatva, Pompejus szobra előtt lerogyott.

Igy halt meg ez a nagy római, ki kevés hibáit sok jó tulajdonsokkal párosítá; kit a nép bámult, barátai tiszteltek, s ellenségei is csudáltak. Önála nagyobb embert Róma többé nem hozott elő.

Apdthy Kálmán.

T Á R H Á Z.

László Károly levele Amerikából.

(A Vasárnapi Ujság számára.)

XI. °)

New-York, Északamerika, dec. 9. 1859.

(A fekete rabszolgák állapotáról, s a rabszolgartartástól.)

A december 1-sői levelemben szoltam az észak-amerikai fekete rabszolgákról röviden. Engedje meg ön, hogy a „New-York Tribune“-nek mai számából egy kis cikket önrel közöljek. A cikk az észak-amerikai fekete rabszolgák állapotát borzasztólag, de hiven rajzolja, sőt ahhoz még sokkal többet lehetne elmondani. A cikk ez:

„A Délnek 4—5 millió benszülött népessége tartatik a mai napon fogóságban, alávalóbban s szigorubban, mint toll leírhatná; kik, mint lovak vagy disznók árverésen eladhatók; kik családjaiktól gyakran egy percznyi előleges értesítés nélkül szakasztatnak el s hajtatnak, több száz söt ezer mérföldnyire Texas és Louisiana gyapot és cukor-ültetvényeire, a legkisebb remény nélkül, hogy valaha visszatérnek még csak látogatás végett is. Fiuk és leánykák, kik alig elég erősek a kapát emelni, leginkább ki vannak téve ezen sorsnak. Ezen milliók nőnemi fele gyermekesüktől fogva az uralgó faj férfiai kegyelmétől függenek mindenben, s gyakran áldozatai először a férj bujavágyának, azután a nő féltékeny gyűlöletének. Ezen szerencsétlen faj végzi a legerősebb, a legalábbvaló munkát, s teremti elő a Dél gazdagságának nagyobb részét, s mégis semmi bért nem kap s nem bírja semmi töredékét azon gazdagságnak. Törvény által akasztófáralavónak nyilatkoztatik az, ki azon szerencsétleneket olvasni vagy írni tanítja. A legszorgalmasabb, a leg-hivebb, a legtakarékosabb ezen fajból nem vigasztalhatja magát azon vég gondolattal, hogy ő takarítgat egy összeget, melylyel gyermekeinek még ez életben nyugalmat eszközölhet. Viselje ő magát bár legjobban, az sem biztosíthatja arról, hogy az ő tulajdonosa szükségből vagy szeszélyből nem szakasztja el tőle nejét és gyermekeit, s nem adja el őket egy távol ültetvényre, honnan azok soha sem térhetnek vissza. Az olyan eladás a déli státusokbani papok s politikusok által házassági szerződést szételő erejűnek tartatik, szabadságában állván az illető feleknek újra megházasodni bár mikor, ha az ő urok érdeke azt kívánja, vágy nekik úgy tetszik. Ezen letiprott fajnak még azon kis takarék összege is, melyet ők alvásiidejükből szakasztott órákig tartó munkával keresnek, vagy másoknál dolgozásért bérben kapnak, törvényesen nem az övék, hanem az ő uraiké. Ha egy megvette magát urától 1000 dollárért s abból 900-at már kifizetett, az ur őt másnap egy rabszolga hajcsárnak másik 1000 dollárért eladhatja, azt zsebébe teheti s a 900 dollárt is megtarthatja; s nincs törvény, mely azt ő tőle kicsikarja. Végre a szövetségi főtörvénytörvény, az ő Dred Scott ítéletében, ünnepélyesen kimondta, hogy a rabszolgartartó státusok törvényei szerint, szerencsén nem perelhet be senkit; bármilyen gyalázatosan, istentelenül bántak legyen is vele, vagy bármilyen iszonyun megrabolták legyen. Ilyen ma a Dél benszülött népessége nagy részének törvényes és gyakorlati állapotja.“

De nem csak a szerencsének zsarnokoskodnak a déli státusbeliek, hanem a szabadnak szülött fehérek is. Ott a rabszolgartartás ellen egy szót sem szabad szólani; azt rosszaló véleményt kimondani nem tanácsos. Bárki is, a ki bátorodik ma Virginia-státusban a rabszolgartartásról úgy beszélni mint arról Henry P. Washington, Jefferson és mások irtak, kénytelen élete megmentése végett menekülni, legalább attól félhet, hogy meztelenül bekátrányozzák s tollazzák, rudra ültetve zöcskölik, hordozzák, vagy még kegyetlenebbül is büntetik. — A konstitúció a szólás és írásszabadságot biztosítja, de azon biztosítást a Dél megveti; ott a rettegés-uralma teljes, és gyakorlatilag nem szabad még csak oly hírlapot is venni, mely a rabszolgartartás ellen legkevésbé is szól. Virginia törvénye megtiltja a postamestereknek oly könyvek vagy hírlapok kézbesítését, melyek a rabszolgartartási jog ellen szólnak. E napokban egy virginiai postamester kérdezte az Egyesült-státusok főpostamesterétől, hogy: engedelmességek-e a státus azon törvényének? A főfőhivatalnok ekkép válaszolt: „A szövetséges kormány alkotmány-szabta kötelességeinek egyik legszentebbike a státusokat felkeléstől, belső bajoktól óltalmazni: azért — természetesen — annak hivatalnokai közül törvényesen egy sem használhatatik fel arra, hogy csak legkevésbé is gerszesse azon bünt, mely más bűnökön von maga után, és melynek elnyomása az ő kötelességévé tétetett. Önnek, mint hivatalnoknak s mint polgárnak — a rajta fekvő felelősségi teher alatt — meg kell határozni, vajjon azon köny-

vek, röpiratok, hírlapok stb. melyek az ön kezébe mentek kézbesítés, szétosztás végett, oly lázító jelleműek-e, mint a státustörvényben leiratik; és ha ön azt hiszi, hogy azok olyanok, akkor ön nemcsak nem köteles azokat azoknak kézbesíteni, kiknek küldettek, hanem ön fel van hatalmazva, s azon státus iránti kötelessége, melynek ön polgára, kívánja, azokkal akkép bánni, mint az érintetett törvények rendelik. A virginiai nép nemcsak megtilthatja az olyan okmányoknak az ő határukön bevitelét és szétterjesztését, hanem, ha azok a postán odavitetnek, bizonyos törvényes uton azokat semmivé is tehetik.“ — Hogy lehet azt „meghatározni“, hogy azon könyvek, röpiratok s hírlapok, melyek egy postamester kezébe mennek szétküldés végett, lázító csak legkevésbé is? Természetesen feltörés és átolvasás által, minthogy pedig azok roppant nagy számmal vannak, letartóztatnak addig, míg a postamester ur ráér vagy méltóztatik azokat átolvasni; mert különben, hogy tudhatja ő azt, hogy egy szerelmes regényben, vagy vallásos könyvben is nincs-e egy „legkevésbé is lázító jellemű“ kifejezés? Se a régi, se a mai időbeli zsarnokok alatt nem találni a szabad szólás és írás elnyomásának ennél rosszabb módját, s gonoszabb rendeletet, mint ez, mely egy tudatlan, 20 dollár évfizetésű nyomoru postamesternek teljes hatalmat ad „meghatározni“, hogy polgártársainak mit lehet olvasni, s mit kell azoktól eltiltani.

No, de be kell zárnom leveletem, mert a hajó nemsokára indul s a leveleket, melyek mostantól félóra múlva érkeznek a postára, már nem viheti.

Mondtam már önnek egy levelemben, hogy politizálni nem szoktam, nem tudok; most is csak szoltottam néhány szót ezen bosszantó visszaélésekről. Vegye ön ezen levélnek olyan hasznát, milyet tudja.

Isten áldja önt s a hazát.

L. K.

Irodalom és művészet.

— Lapunk mai számához mellékelve küldetik szét a mult számunkban bővebben említett felhívás, mely Dr. Horváth Mihály „Magyarországtörténetének“ második kiadására hívja fel a magyar olvasó közönség figyelmét.

+ (Saint Germain „Gombostú“) című regénye, mely Rózsáagi Antal csinos fordítása szerint először a „Nefelejts“-ben látott napvilágot, most külön kiadásban is megjelent. A mű 90 krért kapható.

+ (Flóra újabb költeményeire) Tóth Kálmán előfizetést nyit 1 uj fital. Az összegek mártius közepéig a „Hölgyfutár“ szerkesztőségéhez küldendők. Tíz után egy tiszteletpéldány jár. Reméljük, hogy e gyengéd tollal irt költemények illő pártolásban részesülendnek.

+ („Az ütenyírásmód elmélete nyilóános és magánoktatáshoz.“) Ily című mánkára hirdet előfizetést Lövényi József, ki az ütenyírásmódot első alkalmazta hazánkban. A munka két külön (magyar és német) kiadásban, május hóban fog megjelenni. Egy-egy magyar vagy német példánynak 24 mintalappal, előfizetési ára 1 ft. 20 kr. A pénznek mártius végeig szerzőhöz (Pest, ürdő-utca 1. sz.) küldendők.

+ (Horkai Bácsitól „Kis Brugó“) cím alatt magyar dalok jelentek meg kis gyermekek számára. A kis füzetben előforduló versecskék a gyermekek kedélyéhez és felfogásához vannak alkalmazva s egy-egy ismert népdal nő-tája szerint énekelhetők.

○ (Színházi hírek) E héten Stéger huszadik s utolsó föllépteül „Tell Vilmos“ kerül színre. A bőjtre több új darab előadásával biztatnak, melyen: „A Kupez“ népszimű Benkőtől; „Az adósok börtöne“ vigj. Szigligetitől; „Vértanuk“ Jókaitól; „Kalandornő“ Degréttől; „Kendyek“ Szathmárytól; „A mátrai vadászok“ vigj. Fáy Andrásról; „Három Maupin“ fordítás Scribe után.

○ (Új regény). Vasgeregben előfizetési felhívást bocsátott szét A görös atyafak című új regényére. Előfizetési ár 2 ujft. A munka, mint szerző igéri, mártius hó utolsó napján mulhatlanul készen lesz. Gyűjtőnek 5 példány után egy ingyenpéldány jár. Az előfizetési összegek e cím alatt küldendők: Vas Geregben-nek Pesten, Sebestyén-tér 3-ik szám.

Közintézetek, egyletek.

○ (A magyar Akademia) febr. 20-án tartott ülésében a pénztárnok az Akademia javára tett adakozásokat olvasta fel. E szerint a mult héten a házra közel 30 ezer, az alapítókére pedig 15 ezer totot irtak alá. — A titkár Toldy Ferencz felolvasta Bittnits Lajos tag értekezését Sz. Márton születéséről, mely szerint nevezett Sz. Márton Szombathelyen született. — Osengery Antal, Vandrak egy értekezését olvasta fel. — A Zichy Karolina grófnő által „Ifjúsági iratok“ pályakérdésére kitűzött határidőig, febr. 15-ig, egy má sem érkezett be. A febr. 16-án beérkezett pályaművet nem fogadták el, s aprillis 1-re új pályázati határidőt szabtak.

* Lásd a Vasárnapi Ujság m. évi 1., 5., 9., 22., 25., 29., 30., 34., 35. számait, és f. évi 5-ik számát, a P. U. 8. sz.

A londoni központi távirda nagy terme.

A londoni nagy táviró-társulat, mely első s egyszersmind legnagyobb Európában, Londonban fölállított központi intézetével joggal nevezhető a brit mivelttség egyik csodájának. E társulat éppen most állított fel egy épületet, mely egyéb táviró állomásokkal azon arányban van, mint milyenben a Leviathan óriás gőzös a többi gőzessel. Az új épület tulajdonképp csak a táviratásra szolgál, a sürgönyöket a régi házban veszik fel.

Az új épület nagy műtermét ábrázolja rajzunk, mely hogy világosabb legyen, fölülről egészen üveggel van fedve. A távirói munkára itt mind nők vannak alkalmazva, kik e foglalkozásra igen alkalmasoknak látszanak. Jelenleg 96 ifjú nő foglalkozik az Angolország különböző helyeire küldendő s onnét érkező távirati sürgönyökkel. A külföldi sürgönyöket más teremben férfiak kezelik.

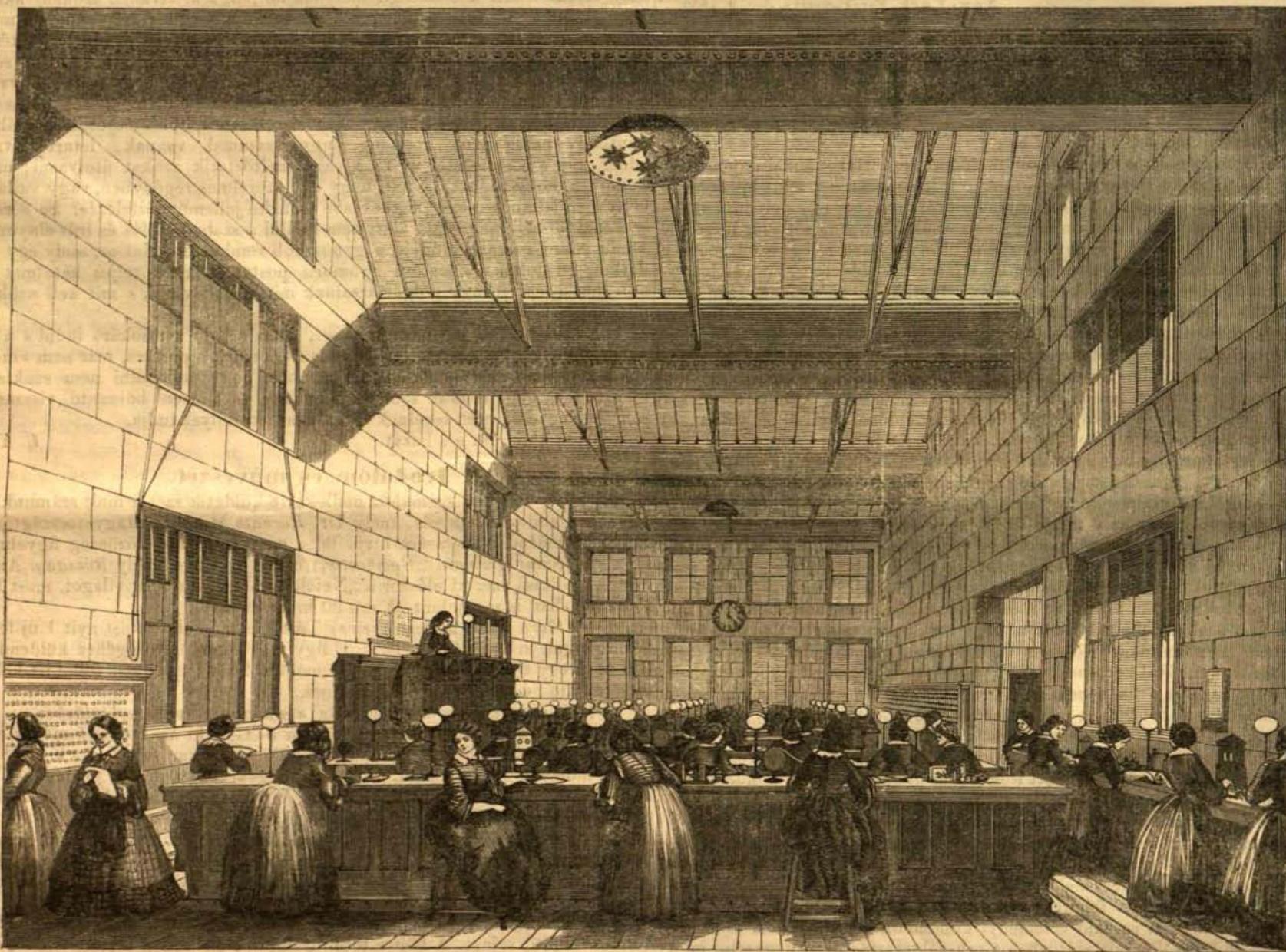
A nők terme, melyet rajzunk is mutat és melynek nagyságra nézve párja még eddig nincs sehol, 80 láb hosszú, 32 láb széles és 30 láb magas. Este a teremben két nagy csillár ragyog s ezeken kívül még a gépnél min-

közönség, mely képes levén dacolni a viharral, megjelent, a legmagyarosb izléssel volt öltözve. — Költőink, kik hazánk szebb korából képeket, személyeket állítanak elő, jó volna, ha ily gyönyörű látványnak szemtanúi lennének, ott látnák saját eszményképeiket.

Vidékünk szeretetreméltó hajadonai voltak itt együtt, kik, mintha kicsérélték volna, annyival szebbek, magasztosabbak voltak, mint eddig az idegen hüvelyben. — A gyönyörű párta a homlok és arcz nyíltságát, a derékon levő zsinórzat a kebel szüziességét és nemzetiségét tudaták. — Kár azonban, hogy a jó mamák különböztek e tekintetben leányaiktól, hogy ők az idegen szabású főkötőkkel és ruhákkal megelégedtek.

Végre jó lesz megemlíteni azt, hogy e vigalomnak kettős nemzetiségűje volt. A fő, az Akademiára gyűjtendő segély, mit az idő semmivé tett, a mellékes cél volt pedig a következő:

Vidékünknek igen csekély számú zenebandája levén, a veszprémi banda pedig, ha valami jótékony célú vigalomról van szó, kielégíthetetlen, igen szükségesnek látszott, egy új zenebandát emelni. — Van Veszprémben egy másik zenebanda, mely, miután csupa gyermekökből áll, heves képzelő-

A londoni központi távirda nagy terme.

den nő előtt egy gázláng ég. E terem mellett van a külföldi sürgönyök kezelő terme, mely 32 láb hosszú és 24 láb széles.

E két terem a második emeletben van, alattuk az első emeletben a titkárok irodája és a társulat választmányának tanácssterme áll, földszint pedig azon irdák helyezvék el, melyekből a sürgönyöket kihordják; itt lakik az intézet felügyelője is.

Farsangi hírek.

— (Táncvigalom Nagy-Vázsonyban.) Február 11-ről írják: A múlt évben N.-Vázsonyban annyi jó magyar izléssel és kedélyvel adatott vigalomnak mását e hó 11-én tartottuk, melynek tiszta jövedelme a magyar Akademia palotájának építésére volt szánva, A vidék apraja, nagyja igérkezett eljönni, és bizonyosan a helyiség nem leendett képes a közönséget befogadni, ha az éppen azon napra megjelent iszonyu hóvihar, mely az országutakat mindenütt hófúvatokkal torlaszolta el, közbe nem jő, de így a nagyvázsonyi jóakaratu hazafiaknak édes reménye füstbe ment. — A kis számú

tehetséggel megáldott népünk őket *malacs*-bandának keresztelte el. — E gyönyörű firma alatt zenélgettek ők vendéglőkben, sörházakban és a hol szerét tehették, de miután a gyakorlati téren elég művészi babérokat, de kevés bankókat arattak, átmentek az elméletre. E neme a haladásnak ugyan visszás, de dicséretes. Régóta rendszeren iskoláztatnak, azért is a derék bálival választmány őket a közönségnek bemutatandó, szerződötté. — Jó volt, jó, de jobb is lehetett volna. Azonban a jövő farsangon hihető, hogy nagyobb követelésnek is megfelelőendek; most is csak a közönség művészi része nem volt velők megelégedve.

— Losonczi írják: Febr. 12. és 13-án diszes és szép dalidónk volt a kaszinó-társulat által rendezve, a kaszinó és kisedővoda javára. A Kazinczy-alapítványra 200 ft. küldetett Losonczi. A losonczi várostanács 100 ft. az Akademia palotájára, 1000 ft. pedig az alaptöke növelésére adott. Nemsokára még több biznysága is lesz Losonczi annak, hogy itt is érti kiki az idők jeleit.

S.

Egy vidéki ember levelei Pestről.

III.

(Második séta: a kecskeméti kaputól a „korona“-kávéházig.)*

A kecskeméti utca, az épületeket tekintve, husz év óta nem változott. Csak a kövezet jobb a régivel s a járók-kelők sokasodtak meg. Azonnal szemembe tűnt, hogy az ipar és kereskedelem itt is biztos tanyát vert magának. A hol hajdanában a füstös boltzatok alatt pálinkát mértek, ma már a kényelem és haladás e korszakában, divatkereskedések, gazdagon megrakott fűszerárusboltok s az iparosoknak csinos kirakatokkal ellátott műhelyei emelkedtek.

Az utca felső végén, mint Pesten mindenütt a hol a tér megengedi, bérkocsik állottak. A midőn odaértem, a bérkocsisok közül ketten, hárman is megszólítanak, még pedig *magyar nyelven*. Ez utóbbi körülmény oly haladás Pesten, mikép hinni sem merem volna, hogy azt valaha megérjem. Természetes, hogy nem az egykori *faher* tanult meg magyarul, hanem inkább a lovakkal banni tudó s a kocsizás mesterségét mindig kedvelő vidéki magyar ember vállalta fel e tisztességes kenyéradó foglalatosságot. Az én időmben a magyar ember szégyelt volna mint bérkocsis a bakra ülni, hanem, ha kocsis volt valami uraságnál, s egy vagy más okból kimaradt a szolgálatból, hányszor nem történt, hogy bújában bevette magát valami szennyes csapszékre, ivott, dőzsölt, korhelykedett, míg hitelét, egészségét, sőt becsületét is elvesztette, míg fehérsujtásos kék attilája végkép le nem szakadt testéről! Ezóta az idők meghozák a hasznos tanulságot; ma már a dologtalanság szégyen, s a bérkocsis, ha megszokta a nap hévét, a fagyasztó északi szél ellen pedig hatalmas bekecsbe burkolhatja magát: neveti a világot, sőt olykor magában éles megjegyzéseket is tesz azokra, a kik vagyonukat tékozolva, egyszer kevélyen ugranak be a mindenki számára nyitott kocsiba, máskor pedig gyalog búsulnak az elmúlt szép napok felett.

Ugy vettem észre, hogy a pesti magyarság leginkább a városnak ezen részében lakik. Az idő reggel nyolcz és kilencz óra között lehetett, a midőn a tanuló ifjuság seregesen tódult az *egyetembe*. Olvastam ugyan a lapokban, mily divatja van időnkben a magyar öltözéknek, de látni kell e tömegét a deli csinos alakoknak, hogy fogalmunk lehessen, mily mértékben vette elő nemzetünk sok ideig mellőzött ősi ruházatát. A midőn az egyetembe tóduló ifjuság szemlélém, dicső Mátyás királyunk egykori eszméjét képzelém megtestesülve. A történetekből tudjuk, hogy e fejedelmünket épen akkor lepte meg a kora halál, a midőn oly tudományos intézet alapításáról gondolkozott, melyben ezren és ezren vehettek volna testi és lelki táplálékot.

A magyar öltözet viselése országunk fővárosának sajtázerű s kizárólagos külsőt kölcsönzött. Az idegen is láthatja, hogy Magyarország közép-pontjába jutott, s el kell ismernie, hogy ehhez hasonlót másutt hiába akarna keresni. Az utazók, a kik megunták Páris, London, Berlin, Bécs népeinek külsőleg egymástól nem különböző alakjait tanulmányuk tárgyává tenni, legalább ez egyben találhatnak nálunk oly sajtáságra, a mit széles e világon egyedül csak Pesten lelhetek fel.

Ily gondolatok között értem az *egyetem épülete* elé. Mint régi ismerős, köszöntém a tisztos falakat. Változást ugyan nem igen vettem észre rajta, csakhogy egy kicsit kijavították, s régi barna színe helyett valami világos zöld-félével meszelték be. Annál nagyobb örömmel telt az *egyetemi templom*** ujonnan kiékesített alakjának szemlélésében. Az építmény homlokzatán a régtől ismert vonalok, szobrok és ékítvények mind megmaradtak előbbi formájukban, mintha csak a régi szép helyébe ugyanazt másodszer is újra ide építették volna. A kettős torony tetőzete tündöklő fényben uszik a vert aranyból készített ékítvényektől; a falak olajjal vegyített világos barna színnel bevonva, valóban nyájas, nemes és választékos külsőt tüntetnek elénk.

Jobbra főlem *Károlyi gróf palotáját* pillantám meg. Régóta ismerem ezen épületet, mely ugyan most is csak régi állapotában van, de nekem legalább most jobban megtetszett, mint egykor. A mikor építették, azt mondtam rá: „egy emeletes épület az egész, a grófi család címerével.“ Hallottam, hogy Bécsben, az uri utcán s a belváros szűk sikátoráiban az ausztriai főnemes urak négy emeletes s hatalmas oszlopokkal ékesített palotákkal bírnak. Sajnáltam, hogy egyike leggazdagabb urainknak nem ily modorban építetté fel családja számára fővárosi lakhelyét.

Most már e részben is ellenkező meggyőződésre jutottam. E palota ugyan egy emeletes, de magasságára nézve egyenlő egyik közel szomszédjának második emeletével. Azután igen uriasnak és kényelmesnek találtam, ha az ember a hozzá tartozóival egyedül lakhatik egy épületben. A négy emeletes palota a sötét szűk utcák tömkelegében, nevét sem érdemli meg, mert ha a tulajdonos az első emeletet elfoglalja, a földszintet és a többi három emeletet rendszeren bérebe szokta adni. Ily viszonyok között furcsa jelenekek is keletkezhetnek. A kapu alá hintó dörög; a kapus, a ki rendszeren igen fontos személynek tartja magát, ijedten kapja elő aranygombos czifrabotját, kirohan szobájából, megnyitja az érkezett hintó ajtaját, de csak akkor veszi észre, hogy *bérkocsi* áll előtte. Mérgesen fordul tehát vissza s tekintélyét megsértve érzi. Ez alatt dobos áll meg a ház előtt, rápördíti a licitációra hívó indulót, a hintóból pedig a törvény szolgálói lépnek elő, s felmennek a negyedik emeletbe, hogy ott valami rossz farsangot átél tanczmestert *usque ad peram et saccum exkucsiálnak*. Ez ugyan nem sérti meg az első emeleten lakó fényes uraság h rétnévét, hanem mégis van olyan uri ember, a ki nem örömet látja az efféléket saját ősi lakának belsejében végbemenni.

Tovább mentem. A következő ház udvarából vékony magas vas képmény emelkedett ki, s égbetörő füstgomolyaival barnára festé a magasban a levegő kék színét.

A ház homlokát elárasztó felirásokból láttam, hogy „*Landerer és Heckenast könyvnyomdája*“ előtt vagyok. A nyitott kapu íve alatt becsomagolt papirkötegek feküdtek. A kaputól jobbra-balra három-három boltajtó nyílt, s azok között fekete táblákon az itt kiadott lapok czimeit valának olvashatók: „*Vasárnapi Ujság*“, „*Politikai Ujdonságok*“, „*Magyar Sajtó*“, „*Hirmondó*“, „*Falusi Gazda*“, „*Nővilág*“, „*Üstökös*“, „*Lelki Kincstár*“, mind egymás szomszédságában.

Feltettem magamban, hogy akárhogy tehetem is szerét, de megtekintem majd egyszer ez országra szóló irodalmi műhelyt. Megpróbálom, ismeretséget kötök valamelyik szerkesztővel, s ha nem is tiszteleghetek náluk, mint falun szoktunk, egy pár sonkafélével, de viszek legalább nekik ajándékba olyan szép verset, a milyen csak tőlem kitelik; akkor megírom, mit láttam itt, hol a sajtógépek kerekeit *gőzgép* tartja szüntelen mozgásban.

Ismét tovább ballagva, a „*barátok térére*“ jutottam. Igazat mondva, a látvány, mely szemem elé került, meglehetősen elkedvetlenített. — Azért jöttem Pestre, hogy hazám fővárosának haladását és csinosodását tapasztaltam. Azonban e téren mindent a legcsekélyebb részletig a régi állapotban találtam. Azon idomtalan építvény, mely, az ég tudja hány év óta, az *egyetem könyvtárának* „ideiglenes“ szállásul szolgál, most is ott éktelenkedik, s ferde állásával rontja a tér hosszas négyszögét. Az épület jobb oldalán maig is ott szégyenkedik ama romladozott kopár kőkerítés, melynek egyéb haszna sincs, mint hogy hirdetémenyeket ragasztanak rá. A kőfal töszomazédságában a pesti dúsgazdag *takarékpénztár* intézetének épülete áll; oly intézet, mely forgalmi összegét tekintve, megmérkőzhetnék Németország sok tartományi bankjával. Tudjuk, hogy a pesti *takarékpénztár* igazgatósága a mostani épület helyébe büszke palotát szándékozott emelni. 1000 ft. jutalom mellett az építés tervére pályázat is volt kifizűve; pénz sem hiányzott volna a munkálatok megkezdésére, azonban a társulat közgyűlése, a nagy közönség előtt tudva nem levő okokból, az építést határozatlan időre elhalasztotta. És hogy nem is fog itt hamarjában változás történni, bizonyítják azon boltkirtok számára ujonnan készült állandó szekrények, melyek az épület utcai részének földszinti osztályát körülveszik.

Legfeltűnőbb pedig, hogy e régi állapotokban megmaradt épületekben a haladás, műveltség és felvilágosodás eszközei főleg e tájon pontosultak össze. Az *egyetemen* s a *Landerer és Heckenast*-féle intézetén kívül itt van a *középponti papnövelde*; tovább menve balról *Magyar Mihály* régi-könyvkereskedését, jobbról *Walzel és Mandello* könyvnyomdáját, a *takarékpénztár* épületének udvarán *Boldini* könyvnyomdáját találjuk. A tér elején egy régi házban a hivatalos lapok s a „*Pesti Napló*“ kiadó-hivatalát szemléljük. Majd Rohn A. könyvnyomdája, Emich Gusztáv typographiája; az egyetemi könyvtár s a magyar *akadémiai könyvkereskedés* (Eggenberger) tűnik szemünk elé. — Szóval, igen tudós és diákos városrész ez, mely kicsiben a párisi „*quartier latin*“ szűk és görbe utcáit hozza emlékeztetbe. Talán csakis a csinos *grisetek* hiányoznak; vagy legalább én nem fedezhettem fel itt őket öreg szemmel.

Épen el akarám hagyni e szomorú külsejű tért, a midőn balról a régi *királyi kuria* épülete ötlött szemembe. Ezen igénytelen külsejű egyemeletes ház most is olyan, mint midőn én, meg sem tudnám mondani hány év előtt, mint karcsu nyalka jurátus oda jártam *diktaturára*. Azóta sem változott külseje; ugyanazon láncc zárja el reggeli órákban a ház elől a robozó kocsikat: a homlokazon ott áll elhomályosodott betűivel a felírás „*Justitia regnorum fundamentum*.“ Hanem a vörös egyenruhás portás hihetőleg rég elnyugodott az urban, utódot pedig nem kapott.

Az *uri utca* bejárásához értem. Nem akarom megsérteni az eddig bejárt utcákat, de valóban úgy tapasztaltam, tulajdonképen itt kezdődik a belváros s a többiből legfőlebb még a hatvani utcát lehetne ide foglalni. E saroktól kezdve még a járók-kelők sokaság is szemlátomást csinosabb kezd lenni.

Csak futó pillanatot veték az *uri utca* házsoraira, aztán késedelem nélkül a *higgyő-utca* felé lépdelék. Sajnáltam, hogy Pest ezen legszűkebb utcájára néhány három-emeletes új házat vesztegettek.

A *városház tere* szintén egyike Pest azon pontjainak, a hol a haladás nyomai minél gyérebben mutatkoznak. A legfőbb az, hogy a tér feltöltetvén, a mostani kövezet legalább félőllel magasabban fekszik a régivel. Az 1838-diki árvíz, a régi városházának első-emeleti ablakain is betört; ily áradás jelenleg az új városház falait csak három lábnyi magasságra lepné be.

A *kegyesrendiek gymnasiumi épülete* Mária Terézia korára emlékeztet; a falak bizonyára annál is régiebbek. Azonban az ódon izlésű ház Pesten a legnagyobb ritkaság, míg másutt az őskor maradványai a városok fő nevezetességeit képezik.

A fűszer- és vasárosok, a kik a pesti gymnasium épületének földszinti boltjaiban meggazdagodtak, régóta földesuraságok lettek. A boltok jelen birtokosai sem panaszkodnak vevők hiányában: e helyütt levén Pesten a leglátogatottabb piac, a hol a konyhára való termények legválogatottabb nemei találhatók fel.

A régi ház azonban a Duna felőli részről pompás épülettel van összekapcsolva, mely méltán odaillik a paloták sorai közé. Csak két emeletre van ugyan építve, de mégis oly magas, hogy a mellette levő csinos három emeletes házzal tökéletesen egyenlő.

Elvégre a *váci utca* szegletére értem, s mondám magamban: lesz most mindjárt elég nézni való az ilyen falusi embernek, mint én vagyok.

*) Az I. és II. levél megjelent a V. U. múlt évi 43. és 50. számaiban.

**) Rajzát l. a V. U. 1859. 11. számában.

Miután pedig a rendszeresség nálam második természeté vált, feltevésem magamban: először végig menve, a házakat nézem meg; másodsor a bolt kirakatokat, harmadsor a le s felhullámzó közönséget, mert ha csak ácsorgok, bámulok, s mindent egyszerre akarok megtekinteni, az egészről kevés marad meg emlékezetemben.

Megindultam tehát az utca jobb oldalán, hogy vizsgáljam az épületek stíljét, az erkélyek czifrázatait, az oszlopok fejezetét, az ablakok ékítvényeit. Azonban csakhamar átláttam, hogy a ki Pestet építészeti tekintetben akarja vizsgálat tárgyává tenni, ne a váci utcán kezdje tanulmányait. Ezen utca még hosszú időre van arra kárhóztatva, hogy újra ne épüljön; az utca kezdetén még három-négy ablakos egy-emeletes házak is léteznek. A szűk telekre senkinek sincs kedve három emeletet rakni, míg a tulajdonos a földszinti boltokért gazdag jövedelmet húzhat. De a mit feltettem magamban, meg is szoktam tartani. Mentem tovább, folyvást felfelé tekintve, habár az ujonnan kidiszított „Nádor“ vendéglőn kívül, a váci utca innenső részében egyetlen ház sem érdemel különös figyelmet. Az idő sem volt alkalmas, e „tudományos utazásra“, mert a járda kissé sikos levén, féltem, hogy beütök valahol egy üvegtáblát, mik között olyan nagyokat is láttam, hogy kapufélfának is beillett volna. Aztán összeütközés nélkül sem történhetett előhaladásom, ugy neki mentem valakinek melle, homlokkal, vagy könyökkel, hogy aztán volt mit hallanom a mellettem elsuhanóktól.

Szerencsémre a „korona hávéház“ elé juték, hol sokan állván kívül, magam is elvegyülék a tömeg között, s innen mint biztos posztóból kényelmesen végig néztem az utcán. Láttam, hogy a váci utca innen túl felfelé elég szépen kiépült, azonban csak az innenső oldalon, míg szemközt velem a házak nagyon is egyenetlenek voltak. A szegletház elöttem, a híres vörös-rák, meg a szomszédja a „palacszkos“ czimzett vendéglő mind e mai napig ősi állapotukban maradtak. A „vörös-rák“-nak még emellett a régi posta és aranykés-utca felé egyszerűen csak falkerítéses udvara van! Ki hitte volna: Pesten a középpont e drága helyén, a váci utca szomszédjában, a különben hiány nélkül felépült aranykés-utca szegletén, majdnem üres telek áll, pedig három utcára szolgál!

— Ellenmondásokkal van tele a világ — gondolám magamban, s miután kellemes kávé-illat lepelt meg, bementem egy pohár fehérre, s egy kis friss ujságra.

A váci utca szebb részének áttekintését reggeli utánra hagytam

Nagy Tamás.

A magyar Akadémia palotája.

— (A m. Akadémia) febr. 20-ki ülésében következő adakozások jelentettek be; Eszterházy Pál hg. adott a házra 5250, a tőke szaporítására 5250 ft, az egri káptalan ajánlott a házra 10,000 ft, Lenkey Ákos bécsi kereskedő adott a házra 50, a tőkéhez 50 ft, a váci bál jövedelmezett a házra 424 ft, a kisczelli bál a házra 269 ft, és 3 aranyat; Beniczky Ödön adott a házra 200, a tőkéhez 1000 ft, Beniczky Ferencz a házra 500, a tőkéhez 1000 ft, a győri takarékpénztár a házra 200 ft, a temesvári takarékpénztár a házra 500, a tőkéhez 500 ft, az eperjesi takarékpénztár a házra 300, a tőkéhez 300 ft, a kőszegi takarékpénztár a házra 100, a tőkéhez 210 ft, az érsekújvári takarékpénztár a házra 100, a tőkéhez 100 ft, az esztergami takarékpénztár a házra 400 ft, bácskiszegyi lakosok a házra 30 ft, Pilisyl Bélánál Vácson gyűlt a házra 400 ft, Somorja városa adott a házra 500 ft, a zalai nemesi pénztár a házra 1050, a tőkéhez 1050 ft, Bottka Mihálynál Zalában gyűlt a házra 400 ft, Ranolder János veszprémi püspök adott a házra 1500, a tőkéhez 1500 ft, a szombathelyi káptalan a házra 100 ft, Bitnicz Lajos nagyprépost a tőkéhez 210 ft, a rozsnói káptalan a házra 200 ft. Rozsnó városa a házra 154, a tőkéhez 215 ft, Batthiányi Kázmér gróf a házra 100, a tőkéhez 100 ft, Hamar Pálnál Érsekújvárt gyűlt a házra 166 ft és 1 arany, a tőkéhez 148 ft, és 1 arany, Nagy Eleknél Pozsonyban a házra 92, a tőkéhez 138 ft, Discher József építőmester adott a házra 100, a tőkéhez 100 ft, Szelestey Lászlónál Kemenesalján gyűlt a házra 152 ft, Podhorányi József Temesvárt adott a házra 200 ft, Reiser Lipót Temesvárt a tőkéhez 200 ft, Smettow Rikárd gr. a házra 200 ft, Eszterházy József gr. a házra 525 ft, Wirkner Lajos udv. tanácsos a házra 525 ft, Schey Frigyes nagykereskedő a házra 525, a tőkéhez 525 ft, Gógh Antalnál Sárospatakon gyűlt a házra 120 ft, Nikolics János b. adott a házra 100 ft, Nikolics János b. a házra 20 ft, Váradiai Baich Athanáz és neje a házra 70 ft, Wirkner Lajos móríczföldi birtokos a házra 50 ft, Ormos Zsigmond Gyulán a házra 40 ft, Temesvár és környékén gyűlt még (Pesty Frigyesnél) a házra 558 ft, 1 arany s 1 tallér, Latinovics Lajos adott a házra 1000 ft, Csekonics János a házra 2000, a tőkéhez 2000 ft.

— (A pécsi nemzeti kaszinó) közgyűlését folytatólag e hóban tartván, ez alkalommal elnök ifj. Majláth György ő méltósága felhívására az Akadémia házára azonnal fizetendő 200 ftot — a tőke növelésére pedig a jövő évtől kezdve három évig 100—100, — összesen 300 ftot irt alá, és még elhatározá a körülményekhez képest a következők bójtben, midőn a multságok gyérülnek, zene-estélyeket is e célra rendezni. — A magán aláírások is szép eredményt nyelnek, s Pécs városának mondhatni általánvé, szegényebb sorsu polgárai 5—40 fnyi adakozásokkal járulnak e szent célhoz; — de valóban dicsérettel kell még megemlitenünk a jelenleg ott létező német színészet igazgatóját Steinberg Venczel lovagot, ki két szini előadás jövedelméből ötven s néhány forintot küldött be a Kazinczy-alapítványra, s a mult heti színházi álarczos dalidó jövedelmének egy harmadát az Akadémia palotájára szentelé.

— (A magyar Akadémia palotájára) a Vasárnapi Ujság szerkesztősé-

géhez beküldött összegek: V. közlés: Nagy-enyedi timárczéh tagjai F. M. által 17 ft.; Dobsinai tánczvigalomból, febr. 9-ről, Dobay Vilmos ur által 79 ft, 2 régi tallér, 1 huszas; Csuzi kaszinó tánczvigalmából, febr. 12-ről, Miklosovich plebános ur által 200 ft.; Petry Dániel Csuzról 2 ft.; idős Hrabovszky János h. ügyvéd Kis-Várdáról 10 ft (azonkívül az alapítókéhez 2 db. cs. arany és 10 ft); Aradról Papp János cipésmester nősülése alkalmával 7 ft 50 kr. Összesen 325 ft 50 kr a. é., 2 db. cs. arany, 2 régi tallér, 61 huszas. — Az előbbi körlésekkel együtt 768 ft. 70 kr. a. é. és 7 db. cs. arany, 2 tallér, 61 huszas.

A Kazinczy-alapítvány.

— (Kazinczy-estély Török Szt. Miklóson.) Febr. elejéről írják: Kazinczy-ünnepét mi is január hó 20-kán Polgár Mihály ur házána meleg lelkesedéssel tartottuk meg. A mit ekkép netalán elmulasztottunk időben, pótoltuk bensőséggel. Az ünnepély kezdetét vette a dalárda által előadott „Szózzattal“, — utána Simonffy Kálmán kedves hangzatu dalai szerepeltek: „Búsán búsán“, — „Fütyöl a szél“, — „Zöldvetés közt“ — ezután nagy Kazinczynek élettörténete a helybeli ref. káplán ur által nemes érdelemmel; utána Nabuccó-operából a „Rabszidók éneke“ és végül „Isten áldd meg a magyart.“ Volt több szónoklat is, miket egyes elragadt magyar kedélyűek a legsikerültebben s az estélyhez igazán megfelelő szellemben tartottak. A terem Kazinczy 12 felkoszorúzott arczképével volt díszítve, miket Polgár ur az estély emlékére hozatott, ugy azonban, hogy azokat kijátszatta, miből száz pforint jött be a Kazinczy-alapítványra. A dalárda véghetetlen lelkesedve és a legeragadóbb hatással működött, különösen Simonffy dalai igen tetszettek. Kár hogy ő maga nem volt jelen.

— (A Kazinczy-alapítványra) a V. U. szerkesztőségéhez legujabban beküldött összegek: Daróczról néhány alsó-baranyai néptanító nevében Apostol János ur által 15 ft.; Kunhegyesről ifj. Takácsy György gyűjteménye 60 ft. 50 kr.; Dobsináról (Gömör) Linberger István, ev. lelkész ur, az ottani olvasó-egylet által 1859. dec. 11-én tartott Kazinczy-ünnepély eredményét 327 ft. 2 kr.; Szászvárosról Lészay János, Pap Károly, Keresztes Sándor, Pap Gyula, mint rendezők, egy bál jövedelmét, 110 ftot (ebből 55 ftot a szoborra, 55 ftot az alapítványra); Szatmárról Vajai Gábor ur egy Erdődön tartott barátságos estély eredményét 19 ftot; Aradról Papp János cipésmester nősülése alkalmával gyűjtött 7 ft. 50 krt (ugyanannyit az Akadémia palotájára). Összesen 539 ft. 12 kr. — A korábbi közlésekkel együtt a Kazinczy-alapítványra és szoborra begyűlt nálunk 1224 ft. 42 kr. o. é., 13 db. cs. arany és 5 pft. huszasokban.

Mi ujság?

— (A hazafi adakozások történetéhez.) Rendesen közöljük lapjainkban a jótékony és hazafiúi czélokra beérkező adakozások jegyzékét. Mint már minap is irtuk, némelyek ezek közül mintegy felhívják bennünket, hogy ne csak kurtán lajstromozzuk, hanem az indítóokokra s az adás módjára is pillantsunk. Közlünk ismét egy pár esetet azok közül, melyek tndománsunkra jutottak.

Nagy-Enyeden, a sokat szenvedett s még mindig az 1849-i dulás következményeit silylő városban, febr. 11. volt a timárok rendes „czéhváltozása.“ Ez alkalommal valaki elmondja, hogy most annyi alkalom nyílik, a hazafiság szent érzetét a hon oltárán bemutatni; — itt az Erdélyi Muzem, ott az Akadémia palotája! Elmulaszthatjuk-e mi is, az említett intézetek javára tehetségünk szerint befolyjni? A szót nyomban követi a tett, s a kik, nehéz magánkörülményeik daczára is, megemlékezének a nagy hazafiúi czélokról, azok nevei itt következnek: Veres Zsigmond 2 ft, Keresztesi József 2 ft, 50 kr., Angyalosi Ferencz 2 ft, Tóth Gáspár 2 ft, Fodor Miklós 2 ft., Ineze Sámuel 2 ft, Barát János 1 ft, Fodor Károly 1 ft, Ambrus József 1 ft, Csiki János 1 ft, Székely István 50 kr., Vas Sándor 50 kr., Eszéki Sámuel 1 ft, Tóth Sámuel 50 kr, Glater Leopold szappanos 2 ft, Herberger Ferencz pogácsás, mint vendég 1 ft., ifj. Angyalosi Ferencz segéd 1 ft, Szenté Boldizsár segéd 1 ft, Veres Miklós tanonc 1 ft; ezen kívül a czéh ládájából közakarattal adatott 9 ft, összesen 34 ft, o. é.; melynek fele az Erdélyi muzem, másik fele a m. Akadémia palotája számára küldetett el.

Erdődön (Szatmár) egy közkedvességben álló uri embernél estélyre jó össze néhány jóbarát és ismerős. A vegyes ajku kised társaság csakhamar otthonosan találja magát; a jó kedv dalban tör ki. Felszólítják az egyik szatmári vendéget, Vajai Gábor urat, hogy énekelje el a „Szózzat“-ot. Ez csak azon föltét alatt igéri ezt meg, ha mindenki egy forintot tesz le a Kazinczy-alapítványra. Nem is kell mondanunk, hogy biz ott adtak rögtön többet is s egy perc alatt összegyűlt 19 ft, a mit szívesen el is küldtek azonnal hozzánk Pestre. — Aradon Papp János cipésmester lakadalmát ünnepli; élteinek e nagy napját arra használja fel, hogy jelenlevő barátait kissé megadóztassa, a mibe ők szívesen beleegyzének s eredménye 15 ft, lett, melyet felében a Kazinczy-alapra, másik felében az Akad. palotájára küldtek fel.

Csuzon (Komárom) tánczvigalmat rendez a kaszinó. A bál költségei 120 ftra ruznak, mit a bevételből le kellene vonni. De biz azt nem vonták le, hanem azt a 120 ftot hamar kiteremtették magánosok adakozásaiból, s az egész bevétel, 200 pftot beküldték általunk az Akadémia pénztárába. — Kis-Várdáról egy t. hazánkfia, ki esősen deprekál, hogy felvett szokás szerint nevét az olvasó világgal tudassuk, oly czélból, „hogy magának azon holtiglan boldogító önérzetet megszerezze, miszerint a m. Akadémia palotájába neki is fekezik egy pár téglája beépítve,“ 20 ftot és 2 db. cs. aranyat intézett hozzánk. — Szászvárosban (Erdély) a város 4000 lakosa között alig megy

6-700-ra a többnyire szegény iparosokból álló magyarság! De ők azért lelkesen megtartották jan. 15-én a Kazinczy-ünnepélyt s ez alkalommal egy csinos népes tánczvizalmat is rendezett s négy lelkes ifju; a bál tökéletesen magyar szellemű volt tánczban, társalgásban, ruházatban. A siker jövedelem tekintetében is meglepő volt s a m. Akademia 110 forinttal gazdagabb lett általa.

Végre *Dobsináról*, abból a lelkes gömörmezei német bányavárosból, melyről már többször volt alkalmunk emlékezni, két levelet s két külön összeget kaptunk. A m. évi decemberben tartott Kazinczy-ünnepély pénzübeli eredményét az ottani olvasóegylet elnöke, a város evang. lelkésze küldte be, a Kazinczy-alapítvány számára, még pedig a helybeli viszonyokhoz képest valóban meglepő összeget, 327 ftot 2 krt. A másik küldemény 79 ftból 2 tallérból s 1 huszashból áll, az Akademiát illeti, s mint a lelkes beküldő, Dobay Vilmos ur írja, egy oly tánczvizalom eredménye, melyben — két frakkot kivéve — mindenki magyar öltözetben jelent meg. Oly német városban ez is esemény. Egyébiránt azt is írják, hogy az Akademiára majd csak ezután jönnek még innen az adakozások, még az egyes polgárok s a város adományai hátra vannak. — Az ég nevelje azt a szép buzgóságot, melynek e néhány esetben ismét néhány szép példáját mutathattuk be. Megvalljuk, hogy több örömmel telik ily tények feljegyzésében, mint holmi utczai hírek s pletykák összegyűjtésében.

△ (*A romban heverő pesti német redout-épület fölépítésére*) a vállalkozók számára árlejtés van hirdetve; a vállalkozni akarók ajánlataikat jövő april. 10-ig tartoznak írásban benyújtani, a dolog sürgős levén, miután az ügyet intéző várostanács az építést 1861-ben már teljesen bevezettnek látni óhajtja.

○ (*A budai városmajor*), a pestbudai közönség egykori kedves mulató helye, mely most oly bus elhagyottságban áll, a jövő tavaszra a divat és kor kívánalmához képest, át fog alakulni, hogy aztán, ha lehet, ismét meghódítsa magának a két város közönségét. Az átalakítási legjobb tervre 100 ft. jutalmat tűzött ki a budai várostanács. A benyújtási határidő jövő mart. 15.

△ (*Gr. Károlyi Pesten tartott tánczvizalmáról*) a bécsi lapok elragadtatva szölk a azt a legpompásabb, legfényesebb tánczvizalmak egyikének tartják, mely valódi fejedelmi fényben tündöklött.

△ (*A pest-terezvárosi kisdudóda javára*) a „Bécs város“ fogadóban tartott tánczvizalom 500 ft. 90 kr. tiszta jövedelmet eredményezett.

△ (*A „Nép Ujsága“ című lap*) az első megintést kapta, mivel tartalmának irányát a rendőrség izgatónak, s a nemzetiségek gyűlöletét felköltőnek találja. — Mult hetekben a Hölgyfutárt is érte ily szerencsétlenség.

△ (*Tolvajság*). Pozsonyban egy egyén igen feltűnt azáltal, hogy lovait s kocsiját igen olcsón kinalgatta. A rendőrség gyanuból befogta s a nyomozások földeríték, hogy a kérdéses egyén szabadságos katoná, bérkocsis, testvére egy pesti bérkocsismesternek, a kítől is a kérdéses lovakat s kocsit elidegeníté.

△ (*Uj növénybetegség*). Nemcsak a burgonya, szőlő betegeskedik, hanem ujabban az egyházi államban, az olaj-, füge-, gesztenyefákat, sőt a kukoriczát is penész lep meg. A penész által meglepett fa elfekettül s aztán kiaszik. Különösen az olajfákban nagy pusztítást tesz.

△ (*Nőnevelde*) Seltenreich Károlyné, szül. Bezegh Rozina asszonynak felsőbb helyről kivételesen megengedettett, hogy leánynevelő-intézetébe (Pest, Lipótváros, Béla-utca 3. sz.) katólikus növendékeket is fölvehessen.

△ (*Aradi természet-barátok társulata*) cím alatt Aradon társulat alakult, melynek czélja magyar vagy német felolvasások, értekezések által, a természettudományokat minél szélesebb körben terjeszteni.

△ (*Az Erdélyi múzeum olvasóegylete*) e hó 25-én nyílt meg. A magyar nemzeti múzeum régebben főáll, s szép kilátásaink vannak, hogy jövőre ezt is fel fogják szerelni úgy, a mint az intézethez illik.

△ (*Mennyit raknak az ausztriai birodalomban a kis lutribá?*) Hivatalos kimutatás szerint 1858-ban a kis lutrik összesen 9 $\frac{1}{2}$ millió forintot fizettek ki a szerencsés nyerőknek. E mellett a kis lutrik összes tiszta jövedelme 6 $\frac{1}{2}$ millióra ment, a kezelési költség pedig 4 millió ft. bizonyosan volt. És az ausztriai birodalomban 1858-ban a közönség 20 millió ftot rakott a kis lutribá! bizony szép pénz!

△ (*Az aranypénz*), mely ma már oly ritka madár, millió számra foly be a nagy pénzkirályok pinczéibe. Legközelebb a Stiglitz kereskedőház Szt. Pétervárról másfél millió értékű aranypénzt küldött Rotschild kollegájának Párisba, bizonyosan nem azért, hogy utolsó farsangon kissé kimulathassa magát.

△ (*A spanyol színházak egyikében*) midőn a színész szerepe szerint a mérgepoharat kiüríté, iszonyu vonaglások közt meghalt, mivel önszántából valódi mérget tett a pohárba. Egy másik színész meg színjáték közben csakugyan szívébe mártotta a tört és ki is mult. Tulságos igyekezet, ily természetesen adni a szerepet.

△ (*De la Grange asszony*), ki nálunk Fidest, Szilágyi Erzsébetet s egyéb operai szerepeket oly bájjal énekelte, Braziliában csaknem a hullámok közt lelte halálát. A csónak, melyben családjával együtt a gőzörsre akarták vinni, a szélroham miatt felfordult, s csak a szerencsés véletlennek lehet köszönni, hogy a művésznő és családja megmenekült.

+ (*Székelly József író társunk*) a nemzeti színház könyvtárának 156 darab könyvet ajándékozott. Ohajtjuk, hogy Benkő Kálmánnak, a nemzeti színház új könyvtárnokának lapunkban is közzétett fölhívását még többen is megértsek.

— (*Rémséges történet*.) P. M.-ből, Veszprémmegyéből, február 12-ről a következő kísérteties eseményt írja egy t. tudósítónk: Nálunk, a Bakony-

ban, ugyan rossz idő van; hordja a havat, de azért a mi éghajlatunkhoz illő magyar ruhás urak jó kedvvel báloznak. — egészségünkre váljék! — Jó lesz-e, ha az elhanyagolt nevelés példájaképen egy, nálunk valóságilag megtörtént eset felől értesítést tesztek? — Halljuk tehát! — S. L. ur sorvadásban meghalt; a bérsgazda (pedig 48 év körüli ám!) az ura halála után két hónapra éjjél tájban kiment; az ő lakásához átellenben levő és senki által sem lakott, meghalt ura előszobájának ajtajában, a setétben egy-valakit lát, sőt az ott állónak — ura szokása szerinti — köhintését és prüszentését is hallotta. — Az öreg béres megrémülve, s rém-képet látva, ugymond: „Szerencsés jó estét kívánok a tekintetes urnak!“ S visszahúzódva beugrott szobájába; értesíti feleségét, hogy a meghalt tekintetes urat abban az átilában, kalpagban, az előszoba ajtajában álva lenni látta most, a melyben eltemették; — sőt erősítette, hogy még a lajblija nyílásánál az inge fehérsége is látható volt; — ez persze, mint sok asszonyszokása, férje mondását a faluban még nagyobbra adta elő. — E hirt valósította az is, hogy a bakter is híresztelte, miszerint ő, mikor éjjél után 1 órát kiállott, a residentialis lak ajtajának ki- s becsapkodását, nyitogatását hallotta. — Ezután negyed napra a sorban kiálló strázsáknak fiatal legények kerültek. — A nevezett lakházat felső és alsó kapukon be- és kijárással lehet megkerülni. — A négy strázsza összebeszélte; két strázsza a felső, kettő az alsó kapun bemenni s összejöni elhatározták. A mint a felső strázsák mennek az ajtóból az alsó strázsáknak, fut a lélek. — „Fogd meg, fogd meg!“ — de jó szaladó levén, utána! — S. G. ur fél ajtaján be ugrott a lélek a konyhába, ott megszorítják s látják, hogy S. G. urnak mellre fehér, máshol setét pöttögetett szőrű kehes, náthás, sovány *agara* volt az, a mely a temetési nagy tor alkalmával a potyadékra, a halottas ház konyhájára szokván, de utóbb, mivel az ajtó becsukva állott, az ajtóra felágaskodott, s előbbi szokása szerint az ajtó kinyitni s a szakácsnékat megcsalni s meglolni szándékozván, ily helyzetben egyenesen felállva látta, sőt köhinteni s prüszenteni is hallotta az öreg béres. — Azt gondolja a t. szerkesztő ur, az öreg béresrel el lehet hitetni, hogy ő nem a kehes *agara*, hanem a meghalt tekintetes urát látta? — A bakter jobban hitelt ad annak, hogy a haláleset felvételénél, s a majd egy hónapig tartott javak összeírása után, a szellőzés végett nyitva hagyott ablakot s belső ajtókat a szél vagdalta. — A tudatlanok felvilágosításra okéért talán ez is bemeget a Vasárnapi Ujságba. — Közli Saary Ferencz.

— (*Más vélemény a Rákóczy-induló eredetéről*.) Olvasván a V. U. 1-ső számában a Rákóczy-induló eredetéről, bátorságot veszek magamnak, ahhoz egy, nézetem szerint új adattal járulni, bebizonyítandó, miként a Rákóczy-indulónak nem cigány a szerzője, hanem népköltő, és nem is Rákóczy-induló a valóságos neve, hanem „Rákóczy siralma“, mit egy historiai alapon szerkesztett, érzékeny, szinte szivet hasogató költemény eléggé bizonyít, mit én ezelőtt 30 évvel egy kezembe jutott régi írásból szórol szóra leírtam, s leírván, midőn a Rákóczy nótát valahol alkalmilag huzzták a cigányok, utána el is énekeltem.

A szatmári békekötés után ugyanis, tudva levő dolog, hogy a Rákóczy-fölkelésben rájst vett tekintélyek kibujdostak, nem fogadván el az amnesziát; a kibujdosottak maguk után részvétet gerjesztvén, arról költeményt szerzett valaki, a költemény az akkori viszonyokhoz képest népszerűséget vívott ki magának oly annyira, hogy énekké, és dallá alakult, mit aztán egy értelmes cigány hegedüs (?) betanult, és nyirettyűje alá idomított. — Tudva levő dolog, hogy így szokott számtalan magyar nóta a világra jöni. Hát miként származott, és keletkezett korunkban Angyal Bandi és Petri gulyás nótája?

En korszakunk találok e vitatást, miután ezzel ama külföldön lakó tudakosok állítását is meg lehet czáfolni, kik fonáku az állítják, miszerint a magyarnak nincs eredeti zenéje, hanem cigány szerzi azt. — Nem vagyok eléggé szakavatott, és hosszú értekezést sem írok; mert kinek rokkant vállait életküzdelmek, és egyéb terhek nyomják, annak az irodalmi téren, minden buzgósága mellett sem lehet helye, — de miután eszembe jutott ezen, már tán feledékenységbe jutott régi ének, tehát bátor vagyok ezen igénytelen hozzászólással az illető szakemberek figyelmét e térre vezetni. — Ugy hiszem, kutatás után valaki az eredeti szöveget is föl fogja fedezni, és akkor a szerző neve kiderülend, s utána talán a valódi zeneszerző is. *) — Írásm Turán, január 31. — *Ruehiel Miklós*.

— (*Fontos munka az iparosok számára*). Most midőn az új ipartörvény életbelépésének küszöbén állunk, minden iparosra nézve szükséges, az új törvényt minden részleteiben ismerni. Erre nézve nagy hiányt pótol az „Uj iparend“ című munka, melyet *Galgóczi Károly* írt, s mely e napokban jelent meg *Ráth Mórnál*. E munkában az ipart illető cs. nyiltparancs minden részletei meg vannak magyarázva s a munka elég olcsó is, csak 40 kr.

○ (*Melanchton*.) A német evang. tanácskozmány Eisenachban elhatározta a második reformator, *Melanchton* Fülöp halálának 300-ik évnapját megünnepelni. Ennek folytán a rudolstadt konsistorium elrendelé, hogy ez ünnepet egyházmegyéjének minden községe megtartsa, s ez alkalommal gyűjtések történjenek. Luther hű barátjának s segédének Wittenbergában állítandó emlékére. Az említett évnap, april 19-ke közeledvén, a honti eszperesegből *Martinek K.* ur az „Ev. W.“-ban felszólítja a magyar és erdélyi evangélikus községeket, hogy a nevezett napot részükről is megünnepeljék.

*) E hozzászólást figyelemre méltónak s a kimondott véleményt igen valószínűnek találjuk. Ha valósul, igen könnyen össze fog lehetni egyeztetni gróf Fáy István ur nézetével, ki a Rákóczy-nóta szerzőjeül Barna cigányt tartja. Sajnáljuk, hogy a „R. siralma“ című régi verszetet nem közölhetjük; ez a tárgy felvilágosítására lényeges adatul szolgálhatna. Talán valamely költészettörténeti gyűjteményben helyet foglalhat. — Szerk.

Szinházi napló.

Péntek, febr. 17. „A szép molnárnő.“ Vigjáték egy felv. Ezt követte: „Furdőre kell menni.“ Vigjáték egy felv. Végül: „A kardalnok.“ Bohózáti jelenet.

Szombat, febr. 18. „Hugonották.“ Opera 4 felv. Meyerbeertől. Az előle-
gesen jelentett „Macbeth“ Füredi rekedtsége miatt maradt el.

Vasárnap, febr. 19. „Nagyapó.“ Eredeti vigjáték 3 szakaszban Szigli-
getitől.

Hétfő, febr. 20. „33333 frank és 33 centime naponként.“ Vigjáték 3.
felv. Irták Dumanoir és Clairville.

Kedd, febr. 21. Stéger föllép: „Zampa.“ Opera 3 felv. Heroldtól.

Szerda, febr. 22. A színház zárva volt.

Csütörtök, febr. 23. Ellingerné javára új szereposztással először: „Mac-
beth.“ Opera 4 szakaszban.

Szerkesztői mondanivaló.

4940. Eger-Lövő. Ha idejét nem multa, ezután közlendjük.

4941. Frakkomhoz. Erős hiánya a humornak.

4942. Megyer. S. I. A mit lehetett, mind elküldtük; a 44-ik szám nincs többé.

4943. Haza jöttem. Legtöbb bajunk van a poetákkal. Vannak közöttök, a
kik sohasem hiszik el, hogy még mások is vannak a világon, s hogy itt terminust
szabni épen nem lehet. — A czimboritéken hibás a név? On a kölcsönt visszaadta
nekünk.

4944. Szeghalom. On az, a ki benne maradt. A „quondam socius“-nak megörven-
dettünk s ezt tudtára akartuk adni. Más módját hamarjában nem találtuk. Arra nem em-
lékszünk, mi uton jutott a levél kezünkhöz; többi leveleinkkel egy csomóban kaptuk.
Boldog visszontalálkozásig a tarcsai kritikussal egyetemben!

4945. Zay-Ugrócz. B. L. A közleményeket köszönettel vesszük, az érdekesebbe-
ket koronkint közölni fogjuk. — A postai késedelem és megfoghatatlanság egy új példá-
ját tanúsítja ön esete. On m. é. dec. 11-én fizet elő lapunkra, azóta több ízben recla-
málja, itt csodálva olvassák a sürgetést s ime február 16-án érkezik meg végre ön szá-
mára az illető postai megrendelés! Valóban megfoghatatlan! Reméljük, most rendben van
a dolog.

4946. Egy magyar első utazása a vasuton. Inkább magánügy; a közérdeket
nem sejtjük belőle s általában nem látjuk, hova céloz, mit akar? Enyelgés, satyra, ismer-
tetés? Olyan mint némely ember, kiről nem tudja senki, miért van a világon.

4947. Kassa. S. I. Törődelem. Sokan vagyunk. Jóni fog, ha jóni lehet.

4948. Aknai. Meghajlunk ennyi tudomány előtt; a jóakat könyekre indit; az el-
mésség megkacagtat — minket. De itt se látunk célt és irányt. Csak azért írni, hogy
megteljék két sűrű iv, nem cél. Különbösen bizunk e tehetségben.

4949. Er-Kávas. Azt a jan. 18-i levelet nem kaptuk. Tapasztalhatta ön, hogy az
ily tartalmu tudósításokat rögtön szoktuk közölni. Kérjük az utólagos beküldést.

4950. Egy rézaljal izraelita. A ki azt mondta önnek, hogy „a zsidónak nem
szabad magyar ruhát viselni,“ az vagy tréfált, vagy olyat mondott, a mit meg nem gon-
dolt, s ha van benne egy kis ész és szív, maga is megbánta a mit mondott. Nem kell az
ily beszédekkel sokat törődni.

4951. Keckeslak. Közlebbi alkalommal.

4952. Bécs. K. T. Elkészt. Szeretnők legalább szerdán birni. Sajnáljuk az utóbbi
bővített kiadást; hogy az előbbi későn és csonkán ment a világba, és ott! — nem a mi hi-
bánk, hanem a fatum.

4953. Nagybánya. T. P. Zs-né. A muzeumi székek ügyét külön bizottmány ke-
zeli, mely, úgy haljuk, szándékairól külön értesíté a vidék hölgyeit. Ön szép felszólalását
egyelőre mellőzhetőnek hisszük.

4954. Csabdi. Ugylátszik, ön példányát is mások olvassák előbb s úgy küldi meg
azután az illető postakézeltő ur „negyed nap mulva; piszkosan és törődött.“ — Mit
használ azután a mi kiadóhivatalunk buzgalma, pontossága, ha ily visszaéléseket meggá-
tolni nem áll hatalmunkban. Szépen kérjük az illető postás urakat, legyenek a magyar
irodalom termékei iránt azon megelőző szives figyelemmel, melyet e hazában annyi száz
meg száz más postahivatalokban tisztelünk. S ha ők is szeretnek olvasni, inkább kül-
dünk külön lapot, csak előfizetőink példányait ne bántásák.

4955. Csehi. A hosszabbikat ismét nem lehet; a rövidebbet mielőbb. A hiba nem
az öné, de nem is a miénk. További feszegetés pedig célt hoz nem vezet. Szives üdvözle-
tünket!

4956. Kolozsvár. J. E. A cikket örömmel adnók, de az időre nézve szabad ren-
delkezést kell kívánnunk. Ellenkező esetben, ön felhívására, kénytelenek leszünk azt visz-
szaküldeni.

4957. Miskolcz. Karácsonyi J. A második levelet úgy értjük, hogy a V. U. 1854-i
példányát most már nem akarja ön eladni. (Az illető hely kissé homályos.)

4958. Szentcs. Weiss Ede urak. E helyen figyelmeztetjük az ill-tókat, hogy ön a
V. U. 1854-i folyamának egy teljes számú példányát 5 ujfért, a vevő költségén, oda a
hova kívánatlik, posta útján kész elküldeni. Mult héten magunk számára is vettünk egy
példányt ily áron.

4959. Pest. K. Elek. Sziveskedjék ön a kért munká czimét is tudatni velünk.
Akkor tüstént válaszolhatunk. A Kazinczy-leveleket, főképp ha még kiadatlanok, szivesen
vennők.

4960. Igló. A bál története igen mulatságos; beillenék Kamcsatkába. De nem szer-
etnénk oda menni.

4961. Fogaras. Mihelyt lehet válaszolunk. Csak annyit, hogy az első levél tartal-
mával teljesen meg vagyunk elégedve.

4962. Debreczen. H. L. Ezt az oroszlanbört régóta ismerjük. Milyen mulatságos,
tréfás emberek vannak még itt-ott elszórva! Szándéko-an megtöltene egy zsákok homok-
kal s azután beküldik a malomba buza helyett, hogy a molnár pattogós megjegyzésin ör-
vendhessenek. A baj nem nagy. A malom vidáman tovább kelepel, megállapodás nélkül.
A molnár pedig felont a garatra-egyebet

4963. Bécs. Örvendünk. A levél egyes pontjai szerint eljárunk. Az aján-
lott életrajzot, illő mértékben és mérsékben, kérjük mielőbb. — Az a „sir“ jött
volna, de beomlott; nem is lehet azt többé felbontani; majd beleszakadtunk mi is.
Azért, hogy „érdekes?“ Furcsa beszéd egy tapasztalt férfitől, a kinek körmére égtek
az idők.

4964. Pecs. A. P. A kért lapot s képet illetőleg többször kellett már nyilat-
koznunk. Ugy vagyunk értesülve, hogy minden rendben van, s az előfizetők igényei tel-
jesen ki lesznek elégítve.

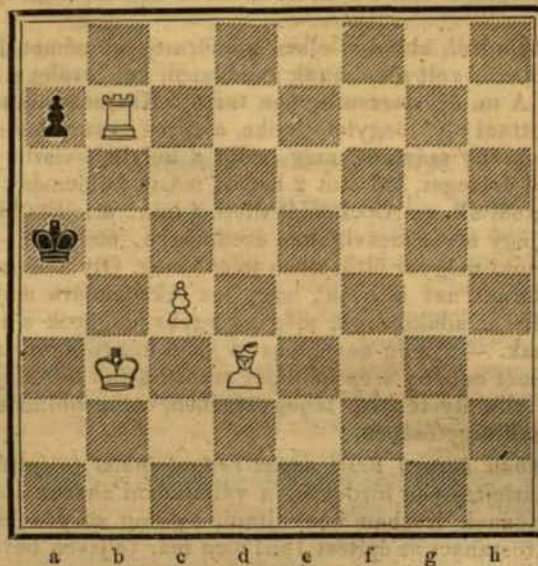
4965. Felesuth. L. L. A cikket figyelemmel kísérik, s mindenesetre fel fogjuk
használni — talán nemsokára.

4966. N.-Dém. Köszönet. Szénelyesen találkoztunk; az egyezés megvan.

SAKKJÁTEK.

6. sz. feladvány. RÁFAEL-tól (Léván).

Sötét.

Világos.

Világos indul s a 3-ik lépésre matot mond.

Rövid értesítések. Zsadányi előfizetőinknek. A mat megállítására ott nem
kell egyéb, mint hogy a d 8-ra érő gyalog huszárrá legyen. — Hadhá. K. Gy.
A játszmában állítólag előforduló hibák kimutatását kérjük. Véleményünk szerint hibát-
lanul van közölve. — Köttse. M. J. Feladványaink megfejtesének későbbi közlését épen
sakkkedvelő olvasóink kényelmül halasztottuk a későbbi számokra — még pedig külö-
nösen a távolabb lakók világos felszólítására. Jövő számunkban már megkezdődnek a
megfejtések.

Nyílt tér. *)

— Köszönet-nyilvánítás. Minthogy h.-nánási orvos t. Szalai János
ur, e vidéken többeknek szeméről a szürke hályogot szerencsésen levette,
felbátorítottam arra, hogy igénybe vegyem működését, s így történt, hogy
mult évi szeptember végén, jobb szememről a szürke hályogot, mely miatt
egy éven át a látástól megfosztva voltam, saját lakházamban a legkitünőbb
ügyességgel nemcsak levette, de úgy a műtétel körül, mint azután is foly-
tonosan a legnagyobb lelkiismeretességgel járt el, — jelenleg műtétel alatt
volt szemem már egészen használható, mely miatt kedves kötelességemnek
ismerem, t. Szalai János orvos ur irányában köszönetemet nyilvánosan köz-
hírré tenni s tisztelt szemorvos urat, a szürke hályog miatt nemlátó szeren-
csétlen embertársaim figyelmébe lelkiismeretesen ajánlani. T. Dada febr.
13. Zatureczky Antal, k. m. földbirtokos.

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelős-
séget. Szerk.

HETI NAP TÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraelit. naptár	☾ Hold- kelet nyug.	
			ó.	p.		ó.	p.
Február — mártius			Febr. (ó)		Shebat		
26 Vasár.	G 1 Nest. p.	G 1 Por.	14 C Sürop.	6 49	5 38	3	8 3 10 51
27 Hétfő	Leander	Leander	15 Vaj. hét v.	6 47	5 40	4 Enoch	8 25 * *
28 Kedd	Román ap.	Prót.	16 Auxent.	6 45	5 42	5 Jakab	8 52 0 13
29 Szerda	Kant. †	Ethelb.	17 Pámph.	6 44	5 42	6	9 28 1 13
1 Csütörtök	Alb. n. püsp.	Albin	18 Leo	6 42	5 43	7 Bojt	10 15 2 22
2 Péntek	Januaria v. †	Januaria	19 Archipp	6 41	5 44	8 Esőjn.	11 17 3 22
3 Szomb.	Camilla †	Gund M.	20 Leo C.	6 40	5 45	8 S Zah.	0 32 4 11

Holdnegyed : ☾ Első negyed 29-én 9 óra 10 perczkor este.

TARTALOM.

A Desewfflyek (arczkép). R. G. — Csaba vezér. Thali K. — Az időjárásról, jelen-
sen Herschell szabályairól (olyt): Brassai S. — Diocletian császár palotájának romjai
Spatóban (képpel). — A treneséni vár (képpel). — Régi római polgárok jellemvonásai.
II. Apáthy K. — Tarház. László Károly level-i Amerikából. XI. — Irodalom és mű-
vészet. Közintézetek, egyletek. A londoni központi táviró állomás nagyterme. Farsangi
hírek. Egy vidéki ember levelei Pestről. III. Nagy Tamás. A magyar Akademia pala-
tája. Jelentés a Kazinczy-alapítványról. Mi újság? Színházi napló. Szerkesztői monda-
nivaló. Sakkjáték. Nyílt tér. Heti naptár.

Melléklet: Előfizetési felhívás dr. Horvath Mihály „Ma-
gyarország története“ című legújabb irodalmi vállalatára.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)